TAK

ANNAVÖLGY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV **2017**

KÖSZÖNTŐ

Tisztelt Olvasó!

Szeretettel köszöntöm, Ön Annavölgy Településképi Arculati Kézikönyvét tartja a kezében.

Kis falunk karakterét a természeti fekvése és épületei, valamint a közel 230 év barna kőszénbányászat által formálódott, fejlődött terek, utcák, barátságos völgyek benépesedése határozzák meg, melyek mindennapjaink részévé váltak és megóvása mindannyiunk felelőssége.

Egy új épület megváltoztatja a tájat, a településképet, ezért tervezésekor figyelembe kell venni annak hosszú távú hatását környezetére. Egy jó terv törekszik a környezettel való harmonikus egységre, tiszteli és ismeri a múltat, képes kortárs kontexusban alkalmazni a helyi értékeket és jellegzetességeket.

Ehhez kíván segítséget nyújtani Annavölgy Község Településképi Arculati Kézikönyve, amely bemutatja településünk értékeit, és közérthető módon ismerteti azon jól meghatározható technikákat és eljárásokat, amelyek alkalmazásával a hagyományos építészeti karakterekhez és egységes településképhez jobban igazodó, az építtető büszkeségére váló, esztétikusabb, arányosabb épület építhető.

Nem tartalmazza, és nem helyettesíti a vonatkozó szabályokat, törvényi előírásokat, de az előbbieket alátámasztó ajánlásaival segít védeni és erősíteni Annavölgy építészeti arculatát. Az ajánlások nem kötelező és kizárólagos jellegűek, céljuk nem a tervezési szabadság korlátozása, hanem a település karakteréhez illeszkedő választási lehetőségek bemutatása és arra érzékenyen reagáló új gondolatok ösztönzése. Alkalmazása reményeim szerint lényeges változást hoz a környezetünk alakításában.

Ez a dokumentum elsősorban az építkezni vágyók segítségére készült, de mindenki haszonnal forgathatja, aki érdeklődik községünk építészeti öröksége és jövője iránt. Ahogy településünk története, úgy e kézikönyv is folyamatosan tovább íródik, ezért ha újabb a környezetbe illeszkedő, szép ház épül, az jó példaként bekerülhet a könyvbe, hogy ezáltal is büszke lehessen rá építtetője, tervezője, kivitelezője és a település egyaránt.

Jó szerencsét!

Bánhidi József
polgármester

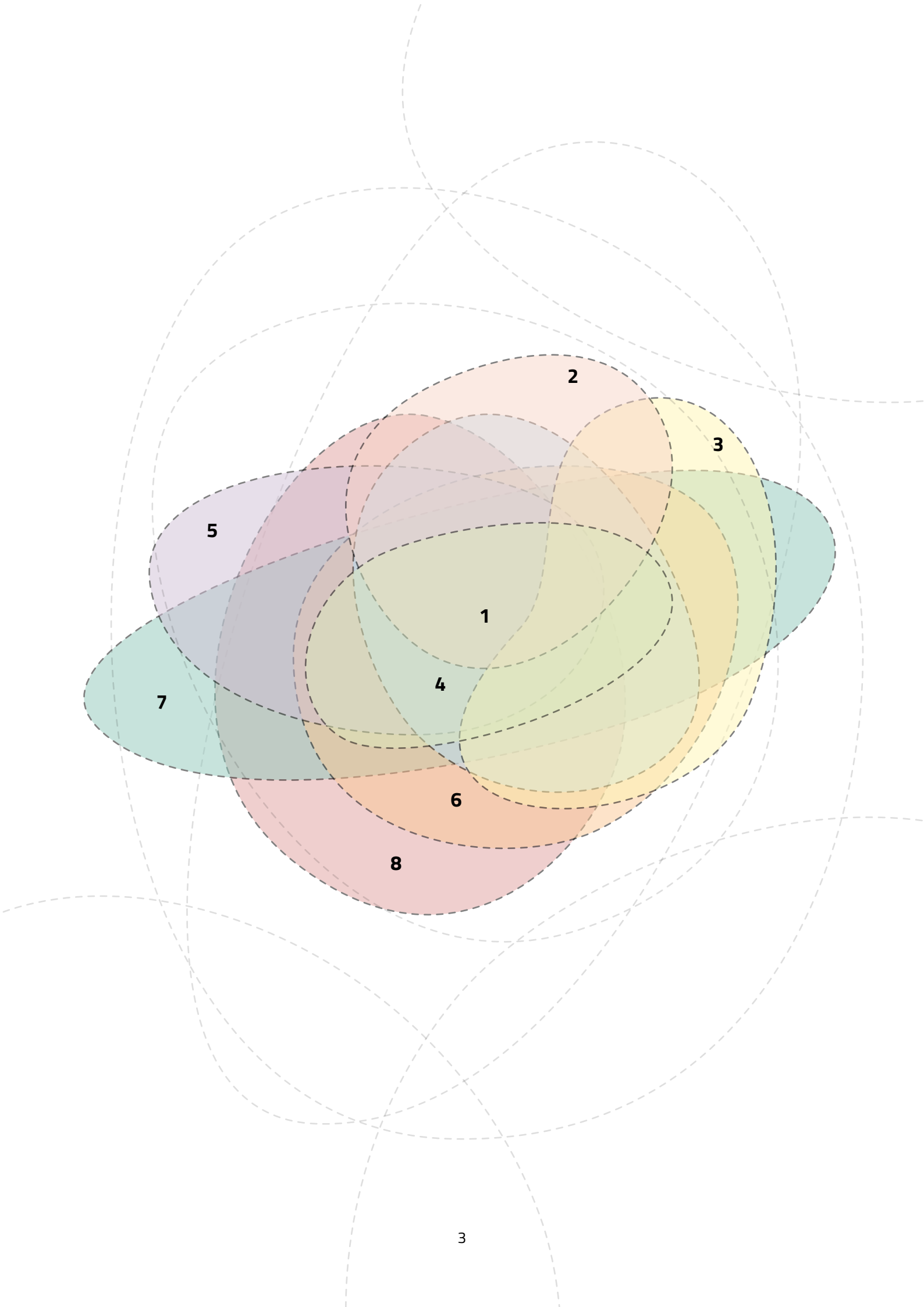
2
3
5
1
4
7
6
8

TARTALOMJEGYZÉK

		OLDAL:
1	**BEVEZETŐ**	**6.**
2	**ANNAVÖLGY BEMUTATÁSA**	**9.**
3	**ÖRÖKSÉGÜNK**	**12.**
4	**ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK ÉS AZOK ARCULATI JELLEMZŐI** 1. Korai bányász kolóniák helyszínei 2. Vegyes beépítésű lakóterületek 3. Vegyes beépítésű jellemzően intézményi területek 4. Új beépítésű és kiépítésre váró lakóterületek 5. Gazdasági és üzemi területek 6. Rekreációs területek 7. Erdőterületek, erdősölő területek 8. Mezőgazdasági területek	**21.**
5	**ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ ÁLTALÁNOS ELVEK** Az épület és környezetének viszonya; A ház telepítése az építés kezdete; Terepalakítás, domborzati adottságok; A településképet meghatározó tényezők; Épületmagasság, utcakép; Tetőhajlásszög, tetőforma; A homlokzat képzése és a tömeg formálása; Kerítések a közterület és a magánterület határán	**47.**
6	**JÓ PÉLDÁK ÉPÜLETEKRE, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEKRE** Házak, a homlokzat és a tömegformálás Előtetők, tornácok, pergolák Ajtók, ablakok, árnyékolók	**62.**
7	**JÓ PÉLDÁK KERTEKRE, ZÖLDFELÜLETEKRE** Kerítések, támfalak Közterületek, utcák, terek Melléképületek, magánkertek	**72.**
8	**REKLÁMOK, CÉGÉREK, MŰSZAKI ÉPÍTMÉNYEK** Reklámhordozók, Sajátos építményfajták, egyéb műszaki berendezések	**81.**
	IMPRESSZUM	**86.**

BEVEZETÉS

1

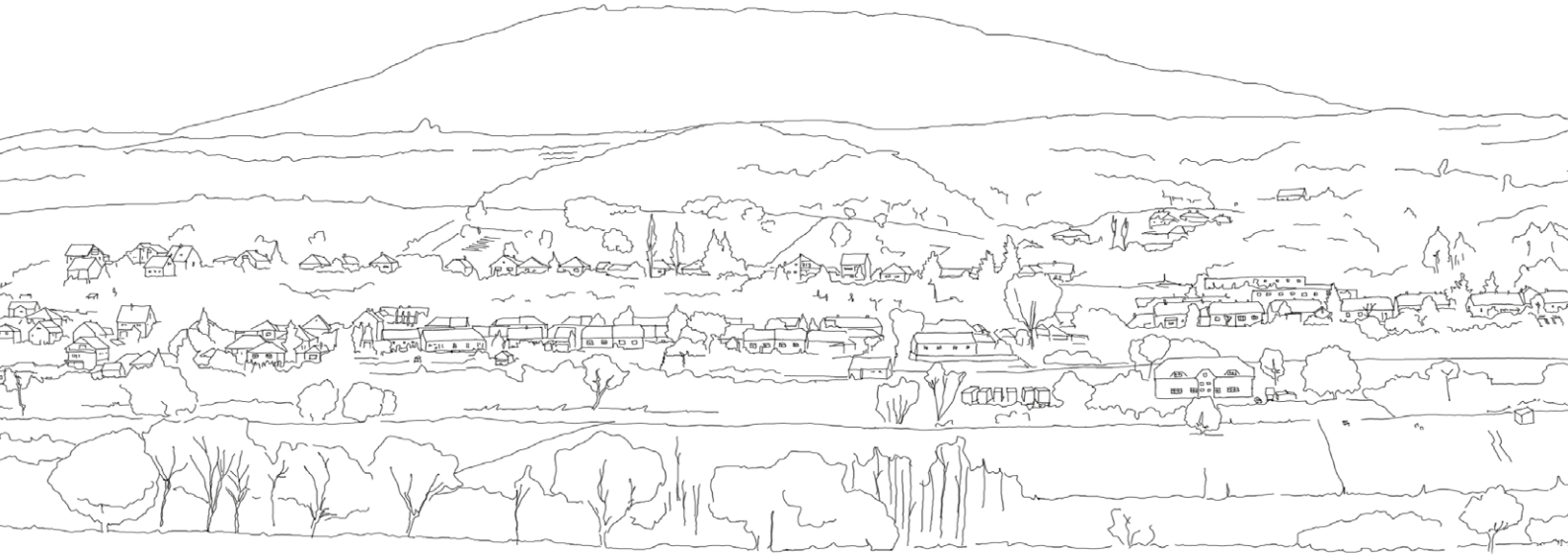

BEVEZETÉS

A kézben tartott Településképi Arculati Kézikönyv olyan leírások és ajánlások gyűjteménye, mely Annavölgy mai és jövőbeni képét kívánja megismertetni az olvasóval. A kézikönyv használója lehet mindenek előtt Annavölgy lakossága és a település döntéshozói. Javasolt a könyv olvasgatása mindazon szakemberek számára is, akik a település fizikai, vagy természeti környezetébe beavatkoznak, akik azt alakítani kívánják. Fontos megismernie a kézikönyvet annak, aki már lakója vagy lakója készül lenni Annavölgynek, de leginkább annak fontos, aki Annavölgyön házat, egyéb építményt tervez létrehozni.

Útmutatásaival és javaslataival a könyv szemléletet kíván formálni, irányt mutatni azok számára, akik tetteikkel Annavölgy településképi arculatát befolyásolják. A Kézikönyv azok számára is útmutatóul szolgál, akik megismerni kívánják bármilyen céllal Annavölgy épített és természeti értékeit, kialakult településképét és annak az elkövetkező időkre tervezett alakulását.

A falu múltjának és jelenének megismerése segít megérteni a falu számára fontos helyszíneket, felfedezni a meglévő értékeket, melyeket védeni és megőrizni kell a magunk, s az utánunk jövő generációk számára. A kézikönyv, ha betölti szerepét, akkor hozzájárul a helyi közösség egyetértésén alapuló, közösen vállalt és egymástól kölcsönösen elvárt értékrend kialakításához, annak megformálásához, mely a harmóniát, a nyugalmat, s az elhagyni nem kívánt otthon-érzetét és biztonságát adja.

▲ Az öreg kolónia és a környező dombvidék téli látványa

A Kézikönyv létrehozását a „Településkép védelméről" szóló törvény rendelte el. A törvény a települések közösségére bízta annak eldöntését, hogy a jövőben hogyan alakuljon a saját környezetük. Arra ösztönöz, hogy a helyi lakosság határozza meg milyen épített és a természeti értéket tart fontosnak és megóvandónak a településen belül. A településképi arculati kézikönyv jelen formája és tartalma az idők előrehaladtával feltételezhetően változni fog, minthogy a környezetünk sem állandó. Idővel megtartva az alapértékeket más-más válik fontossá, vagy mintaadóvá. Ezért az arculati kézikönyvet időnként meg kell újítani, felül kell vizsgálni, vagy csak egyszerűen ki kell egészíteni néhány újabb környezeti elem bemutatásával, hogy naprakészen töltse be szerepét.

E könyv folyamatosan változásra szánt dokumentum, melynek tartósságát az elkövetkező idők fogják igazolni. Ha hosszú időre szól, az azt bizonyítja, hogy helyes elveket és meghatározásokat tartalmaz. Azt jelenti, hogy valójában a helyi lakosság, illetve Annavölgyön élők egyetértésével és közös akaratával alakuló településképet kívánja formálni javaslataival, az értékekre való rávilágításaival. A kézikönyvben szereplő javaslatok elfogadásához meg kell ismerni a jelen állapotokat, a múltbeli eseményeket, amelyek befolyásolják a településképet. Ugyanakkor el kell képzelni egy olyan jövőképet is, mely befogadója tud lenni az egyéni építési szándékoknak, s a konszenzusra (közmegegyezésre) épülő fejlesztési elgondolásoknak.

A településképi arculati kézikönyv Annavölgy Község teljes közigazgatási területére készült, mint ahogy a vele egy időben kidolgozott településkép-védelmi rendelet is. A rendelet a kézikönyvben szereplő ajánlásokon, megállapításokon alapul. A kézikönyv nem tartalmaz kötelező szabályokat, előírásokat. Alkalmazása során minden esetben figyelembe kell venni az országos és a helyi érvényű szabályokat, melyek a településképet és az építést befolyásolják, s nem utolsó sorban a települést ismerő és értő főépítészi javaslatokat.

A kézikönyv egy olyan eszköz, mely bemutatja a települések természeti és épített környezete által meghatározott településképi jellemzőket és megmutatja, hogy miként érhető el azok minőségi formálása. A kézikönyvre épülő rendelet pedig településképi követelményeket fogalmaz meg, olyan módon, hogy a kézikönyvben szereplő javaslatok és minták segítségével létrejöhessen az önkéntes jogkövetés, az egyéni tervezési szabadság, mely a település karakteréhez illeszkedik.

ANNAVÖLGY BEMUTATÁSA

2

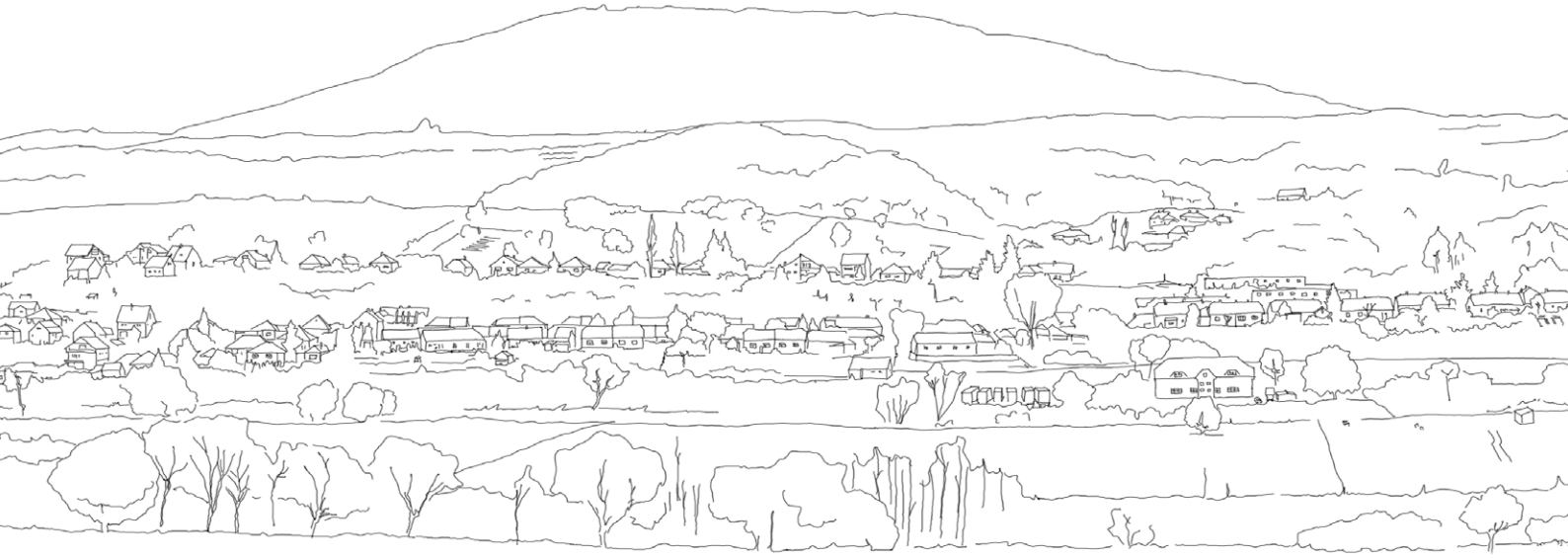

ANNAVÖLGY BEMUTATÁSA

„ Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne." (Tamási Áron)

Annavölgy Komárom-Esztergom megye legifjabb faluja. A Visegrádi- és a Pilisi-hegység határán, a Dorogi-medence peremén, a Gerecse hegység nyúlványai közötti völgyben helyezkedik el. Közelében található a Gete-hegy és a Hegyes-kő. Területét átszeli az Úny felől érkező északra futó Únyi-patak. A tágabb térséget domborzati szempontból a patakvölgyekkel sűrűn szabdalt, alacsony dombvidék-jelleg, legalacsonyabb, és legmagasabb pontja közötti szintkülönbség 85 méter. A községet délkeleten az Únyi-patak árterületének sík vidéke köti az egykori anyaközséghez, Sárisáphoz. A vonzó táji környezetben fekvő, erdőterületekkel szegélyezett, zöldfelületekben gazdag település pihentető sétákra, kirándulásokra, közösségi programokra ad lehetőséget. A természeti-táji értékek megőrzése feltétele a „környezettudatos" településfejlesztésnek, a jó lakókörnyezet fenntartásának, az idegenforgalmi lehetőségek bővítésének. Annavölgy is része Magyarország hetedik natúrparkjának, a 2013-ban alakult Gerecse Natúrparknak.

A község területét kettészeli a Tokodi-Sárisápi műút. Az úttól nyugatra viszonylag lakatlan sík területen jellemzően mezőgazdasági területek találhatók, beékelődve közéjük a tradicionális és a kialakításra váró gazdasági területek. Az úttól nyugatra emelkedő dombokon alakult ki a belterület, a telelpített lakóterületek egységei. A mintegy 1000 fő lakosú falu közigazgatásilag 1997-től újonnan alakult község. Annavölgyről 1975-ig a bánya gondoskodott, de ekkor véglegesen bezárták a bányaüzemeket, s 23 év múlva közigazgatásilag különvált Sárisáptól. A falu folyamatosan fejlődik, műszaki infrastruktúrái közművei és burkolt útjai sorra kiépültek. Működik a községben óvoda, általános iskola, körzeti orvos és védőnői hálózat, valamint postahivatal. Északról, délről és keletről erdők övezik. A község tulajdonképpeni lakott részét a Tokodi-Sárisápi útról két bekötőúton át lehet megközelíteni. Festői környezete tiszta levegője, átmenő forgalomtól mentes csendje vonzó a természetet kedvelő családok számára.

▲ Az öreg kolónia és a környező hegyek látványa nyáridőben.

Annavölgy a volt bányászfalu egy „völgykatlanban" fekszik, hiszen létrejöttét e természeti adottsága nagymértékben meghatározta. A település három, területileg egymástól jól elkülöníthető lakóterületi részből áll, vagyis az Öreg-kolónia, a Kakukk-kolónia és az Újkolónia területeiből. A kolóniák közül a legrégebbi a Kakukk-kolónia, mely az elsők között megépült lakóházakat és bányaüzemvitelhez szükséges épületeket öleli fel. Ezt követte, vagy közel azonos időben épült meg vele a Borbély sor apró lakóházai, illetve a Népbolt sor épületei. (Ez utóbbiak helyén 1940-es évek elején új ikerházakat építettek.) Annavölgyhöz tartozik még a Paulina-major és a környezetében lévő gazdasági területek, valamint a Sárisápi út mentén déli irányban egy volt üzemi és lakóterületi rész.

▲ A telepített fenyőerdő a belterület határán

TERMÉSZETI, TÁJI ADOTTSÁGOK

A Tokodi-Sárisápi úttal párhuzamosan haladó, az Annavölgyet É-D-i irányban átszelő Únyi-patak a Gerecsében, Úny településen ered, mintegy 170 méteres tengerszint feletti magasságban. A patak Annavölgyön délről északi irányba szállítja a felszíni vizeket a Dunába. A patak általában szántóterületek, rétek között halad. Fontos ökológiai kapcsolatképző elem, partját keskeny nádasok, puhafás állomány jellemzik. A szelíd lankák között meanderező vízfolyás meghatározó eleme az Annavölgyi tájnak.

Annavölgyön az Únyi-patakot szélesebb, vizenyős terület kíséri, üde rétekkel, legelőkkel. Bár az úgynevezett Tófenék jellemzően mezőgazdasági művelés alatt áll, ugyanakkor a magas talajvízállás, és az időszakos elöntések miatt a terület szántóföldi termesztésre kevésbé alkalmas. Az önkormányzat ezen a területen tervezi a gazdasági területek bővítését.

ÖRÖKSÉGÜNK

3

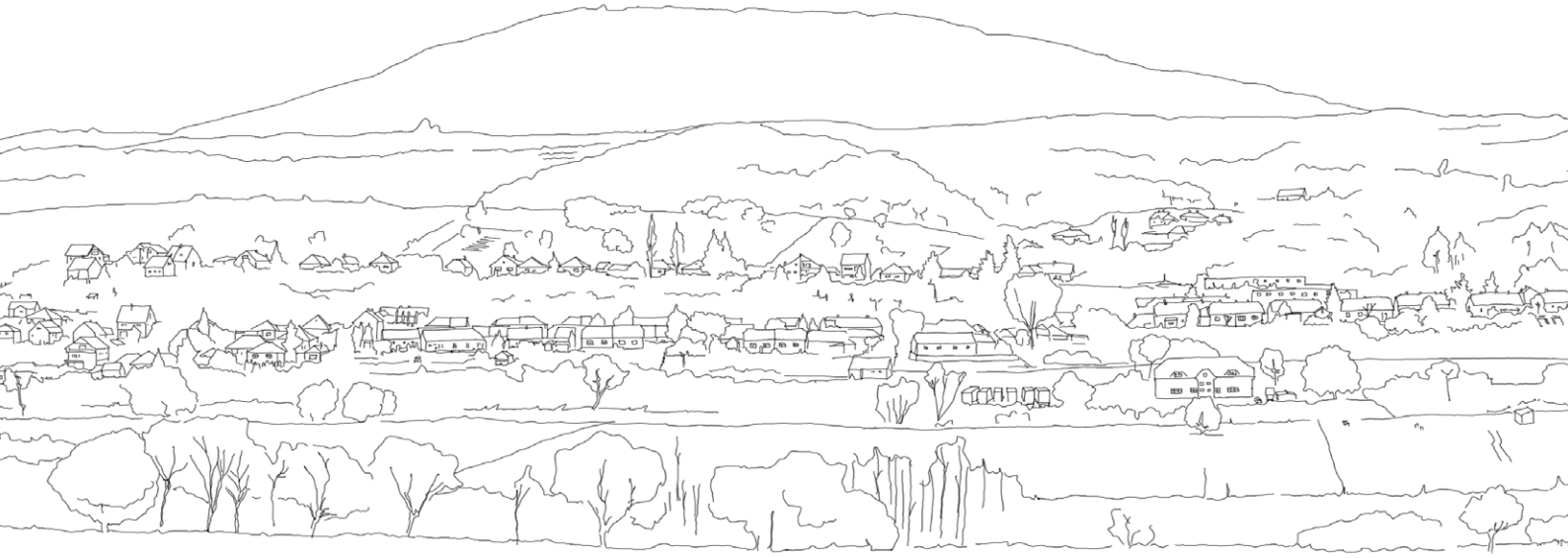

ÖRÖKSÉGÜNK

„ Boldog az, aki otthon boldog" (Lev Tolszto)

Örökségünk megjelenik az épített és a természeti értékeinkben, az elmúlt korok történéseiként fennmaradt emlékeinkben, a létrejött közösségeink szokásaiban, a minden napjainkat meghatározó lakóhelyi és munkahelyi környezetünkben. Annavölgy története, szerzett öröksége leginkább a bányászat kezdetére tekint vissza.

▲ Csilleszállító vonat

▲ II. Katonai Felmérés (1806-1869) idején a 18. század első felében csupán két malom látható az Únyi-patak mentén.

ANNAVÖLGY MÚLTJA, KIALAKULÁSÁNAK TÖRTÉNETE

Annavölgy egészen új keletű Község. Közigazgatásilag önállóvá alakulását, azaz 1997-et megelőző időkről szóló említése a Sárisáp területéhez tartozása következtében a Sárisápról szóló feljegyzésekben szerepel.

Annavölgynek a környező településekkel együtt igen kedvező földrajzi adottságai vannak. Ennek következtében minden régészeti korszakban (őskor, római kor, középkor) lakott volt. Az Öreg-árok völgye a megtelepedéshez nélkülözhetetlen vizet, míg a környező, száraz dombhátak a biztonságos településhelyeket biztosították. Már az őskortól van régészeti adat és bizonyíték a megtelepedésre e helyen, s a kora vaskorból származó edény-leletek tanúsága szerint is emberlakta hely volt. Annavölgyön megfordultak a kelták is (településük lehetett itt, vagy út haladt erre), melynek igazolására utalhat az a kelta érem, amely a Fő tér környékén került elő. A községi dombhátak tetején a 2-3. századra keltezhető gazdaság nyomait is megtalálták a régészek. A 16. századi török időkből származó adóösszeírás szerint Annavölgy környéke lakatlan puszta volt.

Voltak kísérletek a 17. században a vidék benépesítésére, de a török támadásainak kitett terület a század végére ismét elnéptelenedett. A 19. századig a vidék földesura a Sándor család volt. A falu kialakulása a kőszénbányászattal egyidős. A bányászat kezdete legkorábbra a 18. század utolsó harmadára tehető a vidéken. Annavölgy területén 1765-től Sándor Mihály volt a birtokos, s feltételezhető, hogy a szénkibúvások felfedezése okán a kezdetleges szénkitermelés a magánbirtokon ekkor már létezett. A hivatalos bányászat megindítása Csolnok határában Miklós-Berekben történt, ahol a szén jelenlétének hírére ide érkezett Ruhr-vidéki bányász, Rückschuss Antal, Csolnok bírájával Kemrpl Józseffel kötött szerződés alapján szénkeresésbe fogott. Annavölgy mai területén a bányászattal összefüggő építkezések előtt csak a szórakozni vágyó urak vadászkastélya épült, továbbá gabonatároló, szeszfőzde és hozzá tartozó kiszolgáló épületek. Ugyabn ez időben az urasági birtokon, a patak nyugati oldalán a völgy lábánál, a Paulina-Majorban istállók és a béres lakások voltak.

Annavölgy lakosságát kezdetben a kőszén kitermelésére betelepített német ajkú bányamunkások képezték.

Az Anna nevet is vélhetően Szent Annáról, aki egy 2. századi apokrif irat szerint Szűz Mária édesanyja volt, és a bányászok egyik védőszentje után kapta. Szent Anna tiszteletét a német telepesek még az óhazájukból hozhatták. Innen ered a sok Anna nevet viselő kápolna, tárna vagy akna. 1820-ban készült térképen Anna-Schlag-nak nevezett vágat látható. Annavölgy nevével először 1842-ből származó sárisápi anyakönyvben találkozunk, 1847-től Anna Thal néven említik. 1907-től Annavölgybánya, és 1996-tól már a mai nevén Annavölgyként szerepel.

Történeti térképek részletei Annavölgy korabeli és kialakuló területét mutatják az utóbbi 150-200 év közötti időszakban.

A Harmadik Katonai Felmérés (1869-1887) térképén német „Annathaler" elnevezéssel olvasható a kialakuló falu helyszíne, megjelölve rajta a Pálinkaház és az Új major (későbbi Paulina Major) területe. Jól kivehető a mai Népbolt sor menti épületek. Az Öreg árok, a Középárok és a malmok működését biztosító Únyi-patak párhuzamosan fut egymással, közöttük mocsaras, olykor vízállásos területek találhatók.

A 19. századi kataszteri térképrészleteken már jól látható az Öregkolónia a telepített 12 db lakóházzal, valamint a bánya több üzemi épülete. A kataszteri térkép a falu 1887-es beépítéséről ad tájékoztatást, mely egy-egy részletén a korabeli épületeket, területhasználatokat is részletesen mutatja.

1941-es katonai térképen már szinte teljes szerkezetében látszik a falu és bányáinak helyszínei. Olvasható az „Annavölgyi bny. Sárisáp vá.", mely a vasútállomást jelenti. Intenzív kapcsolatra utaló úthasználatot jelöl a térkép a Csolnoki bányákhoz a Magos-hegy északi oldalán jelölt útvonalon.

A Harmadik Katonai Felmérés (1869-1887), az 1941-es Magyarország térképrészletének és a legutóbbi topográfiai térképének összevetéséből látható miként változott a falu belterülete a beépült területek növekedésével.

Jól kivehetőek a bányák működésével összefüggő létesítmények, a drótkötélpálya Dorog felé, vagy a sikló a Pálinkás tárótól a meddőhányóhoz vezetően, sőt a homokvasút nyomvonala is látható a „huszonötezres" térképen.

▲ Harmadik Katonai Felmérés (1869-1887)

▲ Kataszteri térképek (19. század)

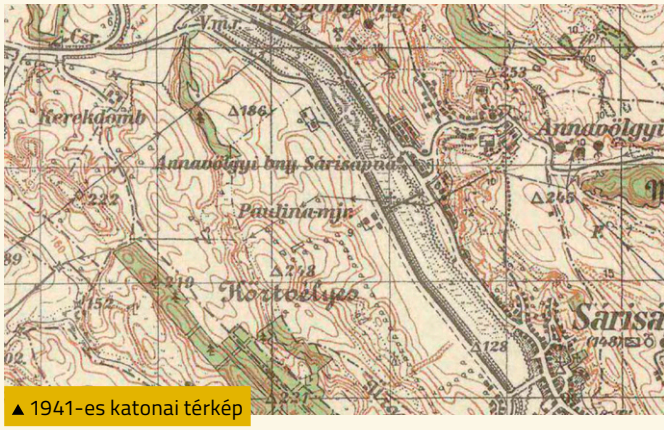

▲ 1941-es katonai térkép

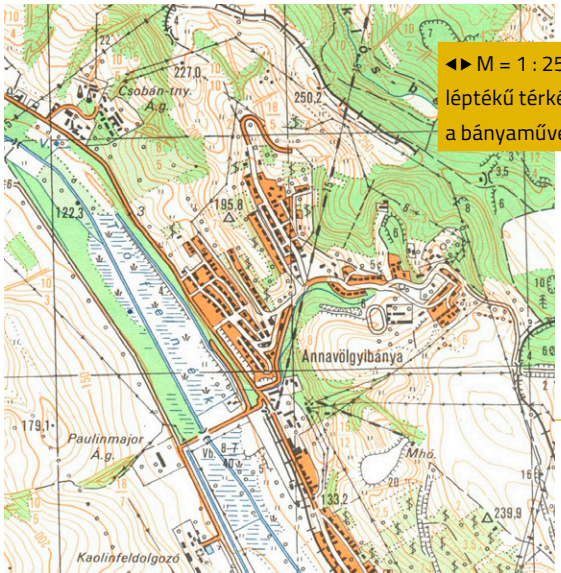

◄► M = 1 : 25.000-ös és M = 1 : 10.000-es léptékű térképrészletek a bányaművelés időszakából

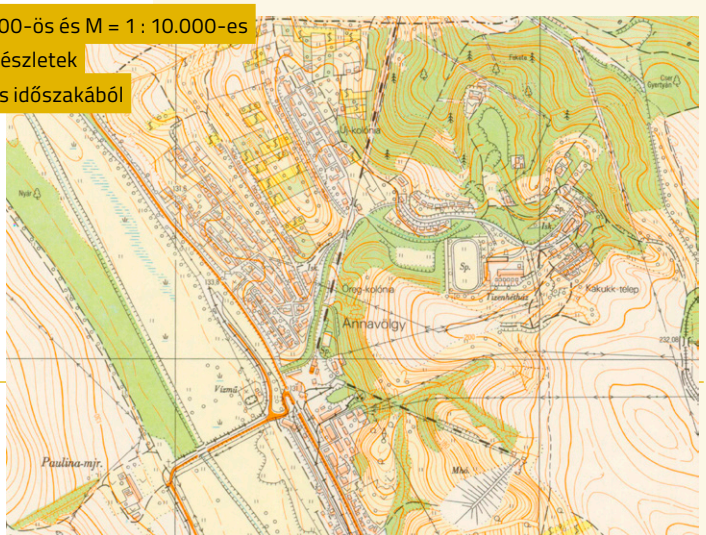

ANNAVÖLGY LEGFŐBB ÖRÖKSÉGE

Annavölgy legfőbb öröksége a bányászati múlt, s a hozzá kapcsolódó fontos és bányatörténetileg ismert helyszínek.

Annavölgy múltját és jelenét nem lehetne megérteni szénbányászati múlt felidézése nélkül. A Tokod és Csolnok határával szomszédos Annavölgyben 1780 körül kezdődött a szénkutatás, az első széntelepet 1795-ben tárták fel (Anna- és Vince tároó néven). Az 1975-ig tartó bányászatnak 3 jelentős korszaka volt: első az uradalmi bányászat, mely 1850-re elérte az évi 5000 tonnás termelést, lényegében oligocén korú szénből. Ekkor magántulajdonú területekről bányászták a szenet kezdetleges módszerekkel és lóvontatású szekerekkel szállították el a fogyasztókhoz. 1860-tól kezdődik a második, a nagy bányatársaságok ideje, amikor a műszaki fejlődés már megengedte a mélyebben fekvő eocén korú szén fejtését is. Korszerű gépekkel bányásztak, s megkezdődött a vízi úton való szállítás is. Táton a Duna parton szénrakodót létesítettek, s ennek eléréséhez megépült a szénmedence első keskeny nyomtávú vasútja, a Tokod-Tát lóvontatású vasút. 1891-re megkezdődött az annavölgyi kőszénbánya telepig húzódó szárnyvonalnak a megépítése is, mely 1894-ben már személyszállításra is használatos volt.

A 19. század végére a szénbányászat művelése a térségben is megindult, majd a kaolin bányászat is megkezdődött. Annavölgy lakosságának növekedésével a századfordulót követően az 1920-as évekre kiteljesülő fejlesztések révén az Újkolónia telepítése mellett négy-tantermes iskolát is építettek, melyet a bánya tertott fenn. Az 1920-ban már meglévő óvoda állami fenntartású volt. Fokozatosan növekedett a lakosság száma. A munkalehetőséget és megélhetést biztosító bányák működése következtében. A Harmadik korszak 1946-tól kezdődött, mikor a bányákat államosították Dorogi Szénbányászati Állami Vállalat néven. Mivel a mélybányászat folyamatosan küszködött a vízbetörésekkel, s végül 1975-ben az Annavölgyi üzemeket végleg bezárták, s megkezdődött a rekultivációs korszak. 2000-ben még az Annavölgy felett tornyosuló magas meddőhányó és néhány laposabb hányó jól látható volt. Mára enyhítették tájidegen látványát kissé lebontották meredek csócsát, de mai napig kimagaslik a dombok közül.

A Dorogi-altáró bejáratától 6,7 km-re, Annavölgyön, a Pálinkás-tárón keresztül bukkantak felszínre a vonatok. Mára nyoma sincsen a tárónak.

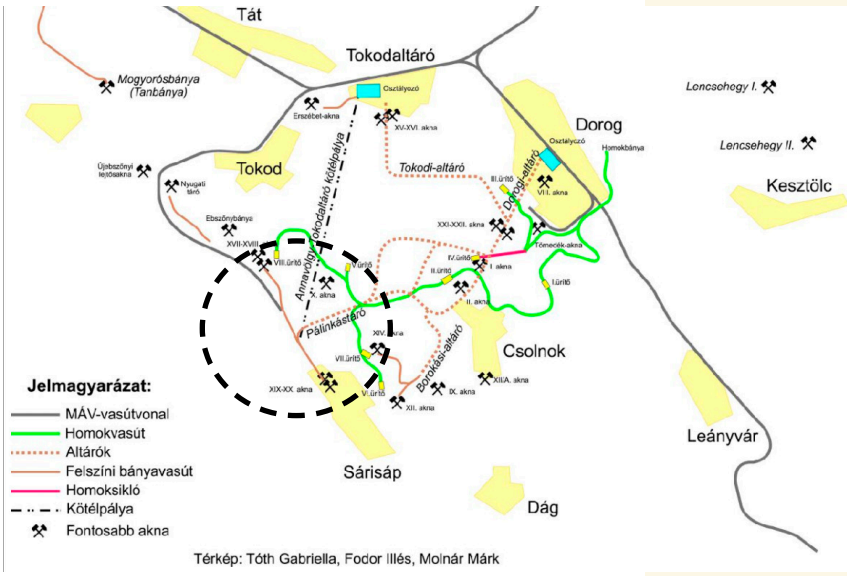

Térkép: Tóth Gabriella, Fodor Illés, Molnár Márk

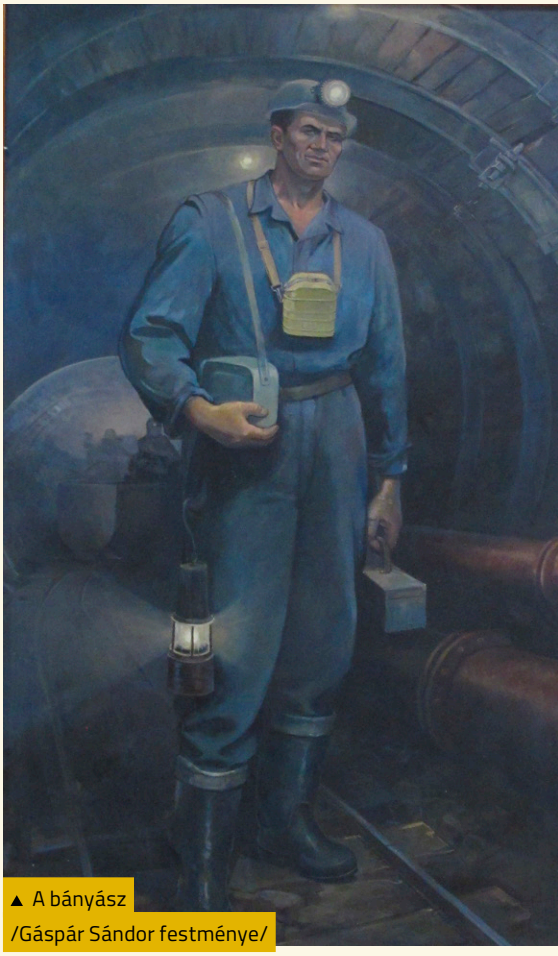
▲ A bányász /Gáspár Sándor festménye/

▼ Pálinkás tároó kijárata

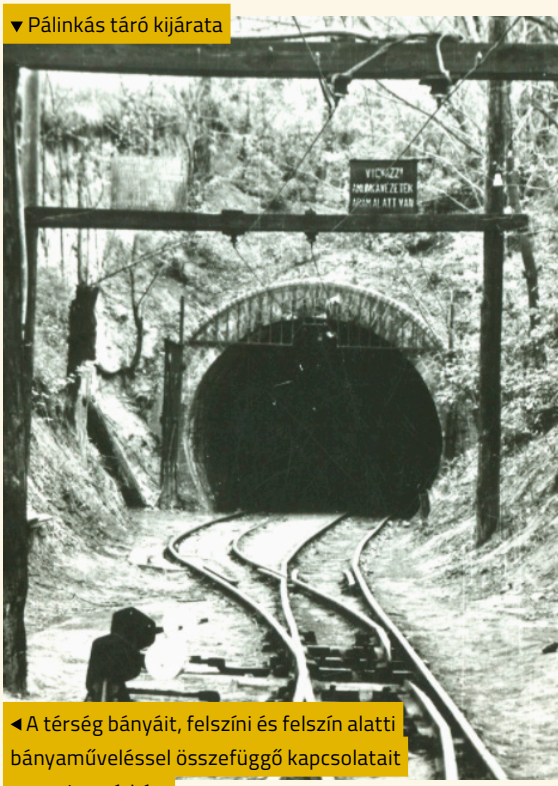
◄ A térség bányáit, felszíni és felszín alatti bányaműveléssel összefüggő kapcsolatait mutatja a térkép.

VÉDETT TERÜLETEK:
a régészeti örökség lelőhelyei, valamint a nemzetközi és hazai természetvédelmi terültek

HELYI VÉDELEMRE JAVASOLT TERÜLET:
Borbély sor beépítése

JELMAGYARÁZAT
- Régészeti lelőhely
- Natura 2000 terület
- Ökológiai hálózat területe
- Tájképvédelmi terület
- Belterület
- Javasolt helyi területi védelem
- Helyi védelemre javasolt táji érték

Helyi védelemre javasolt táji értékek a Duna-Ipolya Nemzeti Park nyilvántartásában szereplő egyedi tájértékek:

1. Bányász emlékpark melyben szerepel:
- Erkel Ferenc téri bányász emlékmű: fehér műkőből készült bányászlámpa alakú emlékmű az Erkel Ferenc téren. Az emlékmű körül bazalt kövek és valószínűleg bányából származó farönkök lánccal körülfűzve. Kb. 1,20 m magas. Az emlékművön vésett felirata: „2000".
- Hősi emlékmű: a hősi halált halt bányászok emlékműve. Felirat: „A munka frontján hősi halált halt bányászaink" Továbbá a kb. 1 x1 méteres fekete márványlapon két oszlopba rendezve a meghalt bányászok nevei. Készíttette az Annavölgyi Polgármesteri hivatal és a Dorogi Bányász Szakszervezeti Szövetség

2. Fő téri bányász emlékmű: fekete-piros csavart oszlop alakú bányász emlékmű tetején homokszínű kis gömbbel. Kb. 2,5-3 m magas. Készítette: id. Varga Ferenc.

3. Fő téri közpark: a település Fő terén található gondozott kis park fa játszószerekkel. A parkban nyárfasor, erdei fenyő, akácok, tuják, stb.

4. Egykori vadászkastély: a község első épületei közé tartozik a szórakozni vágyó urak részére épült vadászkastély. A kastély a Sándor család birtoka volt. (Gróf Sándor Móric és felesége Metternich Leontina.) Három jól elkülöníthető összeépített részből áll az épület. Egyik részén hatalmas félköríves záródású ablakok, amelyekben az eredeti díszes üvegek még fellelhetők. A másik két rész kétszintes, négyszögletes ablakokkal. Az épület átépített.

5. Nefelejcs közi utcakép: a mai nevén Nefelejcs közben található tizenkét régi kicsi (kb. 10 m^2-es) bányászház. A házacskák nyeregtetős, földszintes, alacsony belmagasságú bányászok épületei voltak szabályosan a kis utca vonalára szervezve.

6. Únyi-patak (Táti-vízfolyás): természetközeli állapotú vízfolyás, partján terebélyes füzes-sásos patak-parti kísérősávval. A patak mentén jelentős kiterjedésű tocsogós rét.

7. Paulina-majorhoz tartozó legelő: jelentős tájképi értékekkel rendelkező fás legelő, fasor és erdősáv: a Paulina-majorban található telephelyhez vezető út két oldalán található terebélyes nyárfasor (21 db). A Paulina-majorból az Únyi-patakkal párhuzamosan észak felé futó földút mentén található idős füzekből és nyárfákból álló erdősáv, erdőmaradvány (Paulina-major): Paulina-majorból az Únyi-patakkal párhuzamosan észak felé futó földút mentén található idős fákból álló erdőmaradvány a szántók között.

8. Hagyományos művelési szerkezet: a Szabadság u. és Rózsa F. u. közötti dombtetőre felfutó terület Szabadság u. felőli oldalán az egykori teraszos szőlőművelés máig megmaradt művelésszerkezete.

▲ A Fő tér meletti közpark

▲ A Erkel Ferenc tér fái.

▲ A domboldali hagyományos művelési szerkezet

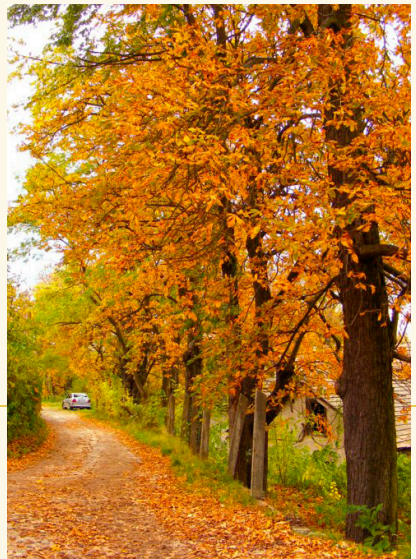

▼ A Kakukk-kolónia telepített gesztenyefa sorai

◄► A bányászok volt fürdőépülete

ÉRTÉKMENTÉS, ARCHIVÁLANDÓ ÉPÜLETEK

Néhány még álló bányaművelés idejéből származó épület, melyek műszaki állapotukat tekintve nem biztos,- hogy gazdaságosan megőrizhetőek. Karakteres megjelenési formájuk, helytörténeti jelentőségük miatt javasolt fotóval és rajzokkal a helytörténeti gyűjtemény számára megőrizni.

▼ A Népbolt épülete a Fő téren

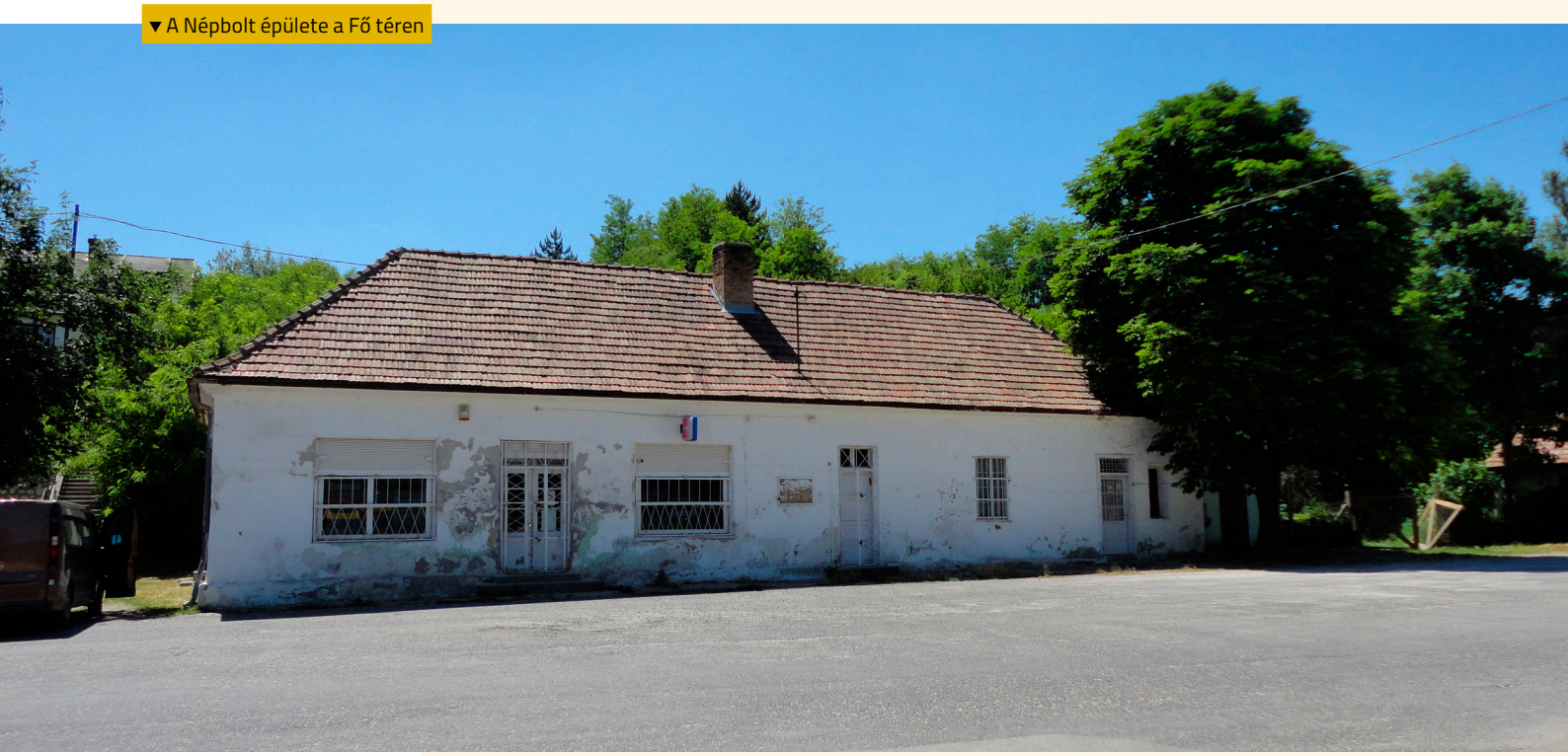

ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉSZEK ANNAVÖLGYBEN

4

ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉSZEK

Településképi szempontból Annavölgy teljes közigazgatási területe meghatározó szereppel bír. Ennek megfelelően a karakterlehatárolások felölelik a teljes közigazgatási területet.

JELMAGYARÁZAT

- Korai bányász kolóniák
- Vegyes beépítésű lakóterületek
- Vegyes beépítésű, jellemzően intézményi területek
- Kialakuló lakóterületek
- Gazdasági és üzemi területek
- Rekreációs területek
- Erdőterületek és erdősülő területek
- Mezőgazdasági területek
- Vízfolyások és vízfelületek
- Fejlesztési területek

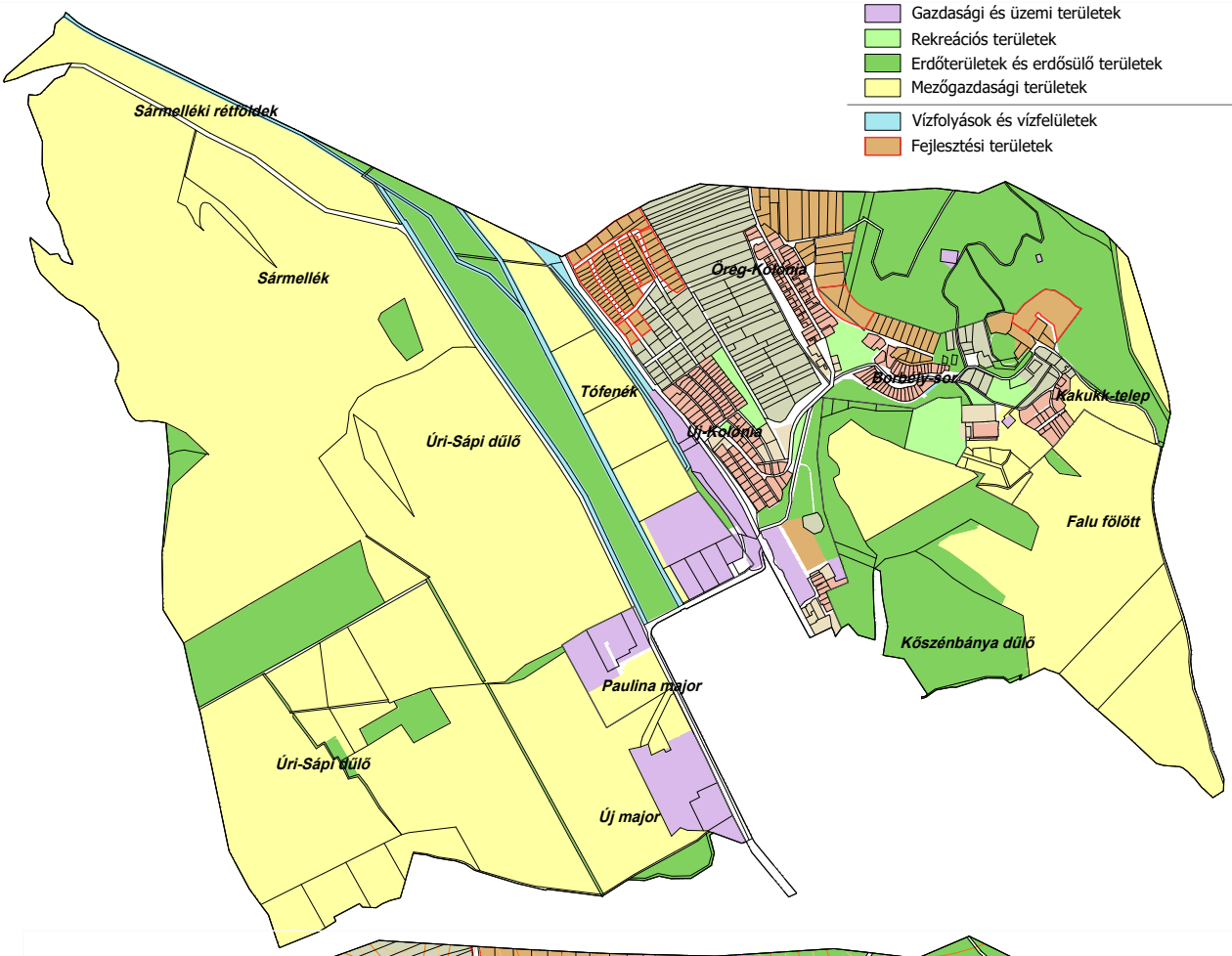

ANNAVÖLGY TELEPÜLÉSSZERKEZETE

Annavölgy mára kialakult településszerkezetét vizsgálva megállapítható, hogy a beépített helyszínek, az utcák vonalvezetése elsősorban a bányaműveléssel állt összefüggésben. Ezt olykor még az eredeti terepalakulat sem befolyásolta, hiszen számos helyen a művelés közben a terepalakulat jelentősen megváltozott. Az Öreg-kolóniát képezi a Népbolt sor, a Borbély sor, a Kakukk utca menti beépítések, míg az Újkolónia beépítése a műúttal párhuzamosan vezetett utcákra szerveződött (a Jókai Mór, Széchenyi Zsigmond Munkácsy Mihály, illetve a Bányász és a Fő utcákra), így a kialakított domborzati adottságoknak leginkább megfelelő módon jött létre.

A község közigazgatási területét felölelően lehatárolt eltérő karakterű területek az alábbiak:

1. Korai bányászkolóniák helyszínei (Öreg-kolónia, Újkolónia)
2. Vegyes beépítésű lakóterületek
3. Vegyes beépítésű jellemzően intézményi területek
4. Kialakuló lakóterületek
5. Gazdasági és üzemi területek
6. Rekreációs területek
7. Erdőterületek és erdősülő területek
8. Mezőgazdasági területek

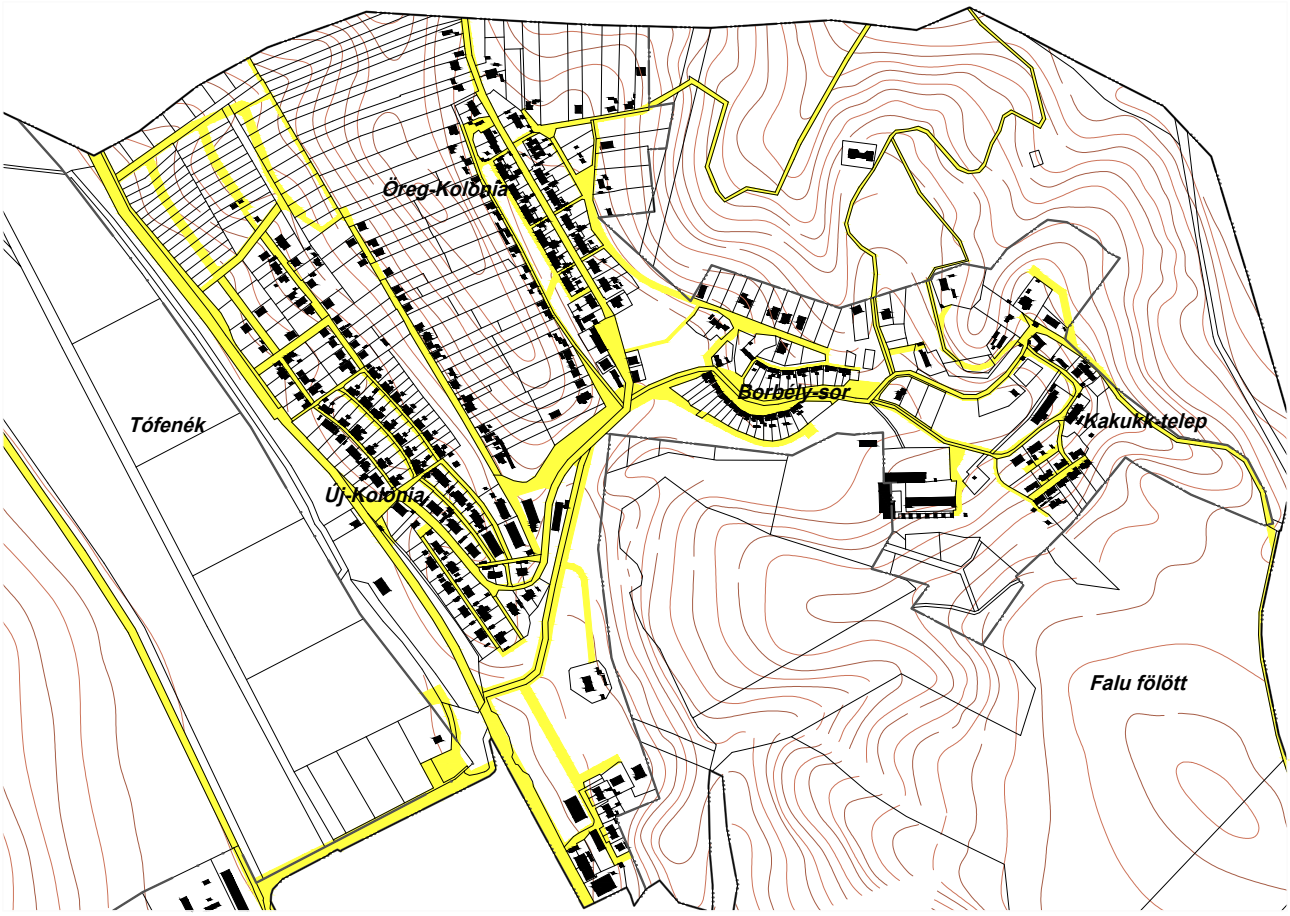

1. KORAI BÁNYÁSZKOLÓNIÁK HELYSZÍNEI

ÖREG-KOLÓNIÁK

Annavölgy jellegzetes beépítésű területei a bányászkolóniák. Ha Csolnok felől érkezve lépünk Annavölgy lakóterületére, elsőként a Kakukk kolóniát érjük el. Itt jött létre a Kakukk kolónia utca, a Csengettyű hegyre vezető út és a Gesztenyefa sor mentén több, a falu közéletében nélkülözhetetlen hivatású ember lakhelye. Itt volt a tanítói, az orvosi, a bánya-tisztviselői, az iskola igazgatói lakás, melyhez tartozott az „öregiskola" épülete is. Itt állt a Csengettyű hegylábánál egy irodaépület átalakításával kialakított régi templom, a közelében a kántori lakás és az orvosi rendelő. Ezek az épületek a 20. század első harmadában épültek, több közülük

▲ A Kakukk-kolónia épületsorai

megsemmisült, néhány megújítva, átépítve a domboldalon kertes családi-ház, de többségük többlakásos megújításra váró lakóház.

Jellemző a domboldal teraszain a földszintes kétlakásos telepítés, többnyire előkertes, vagy előkert nélküli kialakítással. A lakóházak cserép borítású nyeregtetővel, dísztelen vakolt homlokzattal és viszonylag széles párkány-kiüléssel épültek meg. Egyediséget a homlokzatok színezésével kaphatnak.

Újraépítésük, felújításuk esetleges bővítésük során illeszkedni szükséges a kialakult környezethez és meghatározó terepadottságokhoz. A tetőszerkezet megbontása nem javasolt, a tetőcseréppel való fedésük és homlokzati nyílásaik méretének és arányának megtartása fontos a karakterük megőrzéséhez. Újraszínezésük esetén karakteres színek alkalmazása is megengedhető, de csak egymással harmonikus színek alkalmazásával.

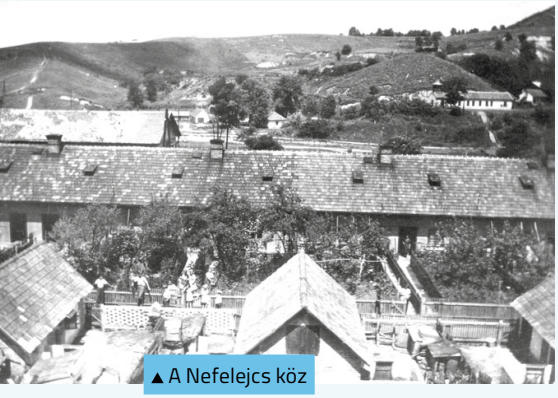

▲ A Nefelejcs köz

▲ A „tizenkétház" sorháza és a Munkásotthon

▲ Az első épület, mely templomként működött az Öreg-kolónián

A Kakukk telep mellett működött a „Munkásotthon", ma Erkel Ferenc Kultúrotthon. Ettől délre alakítottak ki egy sorházat 12 apró lakással (Nefelejcs köz). Ezek ma jellemzően megújulva kedvelt kertes sorházi lakások. Elnevezésük a régmúltból maradt meg. A Nefelejcs köz felőli lakásbejáratokkal szemközti oldalon 8 db apró, egyenként mintegy 10-12 négyzetméteres alapterületű kisház is épült saját kiskerttel. Ezek is a bányászkolónia épületei, ma is használatosak a hozzájuk tartozó épületek közti udvarokkal, kis kertekkel.

A **kolóniák felújítása során** a tetők megbontása nem javasolt, tetőtér beépítése esetén tetősíkban elhelyezett ablakok alkalmazása javasolt. A homlokzat és a tetőhéjazat anyaga és színe harmonikusan illeszkedjen egymáshoz. A cserépfedés megtartása indokolt. Az épületek, a kerítések felújítása, az előkertek növényzetének megválasztása, valamint az utcaképet formáló elemek kialakítás során szintén az egymáshoz illeszkedésre javasolt törekedni.

A Kakukk-kolóniát elhagyva a falu belseje felé haladva az út két oldalán karéjban helyezkednek el a kertes, kétlakásos **Borbély sor** mentén épült földszintes lakóházak. Sajátos telepítésük, kialakult utcaképük miatt területi védelemre érdemesek. A megépült ikerházak hordozzák legkarakteresebben a bánya-kolóniák beépítési jellegét. Bővítésük a kertek felé történik. A sajátos utcaképet ad az íves beépülésük, valamint a teraszos telepítésük.

Az Öreg-kolónia északi irányú folytatásaként a Népbolt sor mentén telepítettek kertes ikerházakat. A Népbolt sor és reá nyíló telkek terepszintje lényegesen alacsonyabban van, mint a Borbély-sori beépítéseké. E viszonylag sík terepen kialakított telepet egy futballpálya választotta el az előbb ismertetettektől. Ma itt van a Fő tér, amelyet körbe veszi a szabadidő és emlék park és egy kisebb sportpálya. Ma is e Fő térre nyílnak Annavölgy kereskedelmi és vendéglátó létesítményei, kisbolt, söröző és üzletek. Korábban is a futballpálya köré szerveződtek a falu életében jelentős közösségi tevékenységek, szolgáltatások építményei. Ott állt a Liga épülete, a kocsma, a hentesüzlet, s egy másik épületben a vágóhíd. A korábbi épületek közül több még mai s áll. Volt a pálya körül sütöde, mögötte a pékmester háza, s ezeket követték a Népbolt sor-ra szerveződött Öreg-kolónia lakóházai. A régi lakóházak helyére a '40-es években

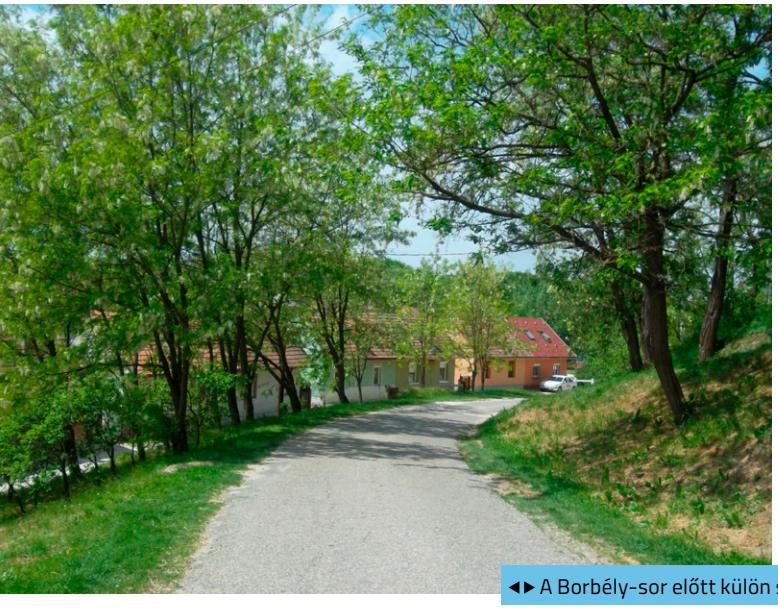

◄► A Borbély-sor előtt külön szintben vezető két kiszolgáló utca.

▲ 1990-ben készült légifelvétel a Borbély sor lakóházairól

új ikerházak épültek. A Fő térhez kapcsolódó szabadidő parkban ma is van egy kisebb sportpálya, játszótér, pihenőpark, sőt épült egy kemence is, amely a közösségi rendezvényeken közösségi hús-, kenyér, vagy kalács-sütésekre alkalmas.

A lakóházak felújítását, bővítését a szomszéddal, az ikerpárral azonos szellemben, egyeztetett karakterben kívánatos elvégezni. Elsősorban a tetőszerkezet, a tetőforma megbontása, valamint annak eltérő anyaghasználata az, ami különösen zavaróvá válna a településképben.

▸ 1990-es légifelvétel a Népbolt sor telepített házairól

▸ Az Öreg-kolónia Népbolt sor-i házai, háttérben a Csengettyű hegy

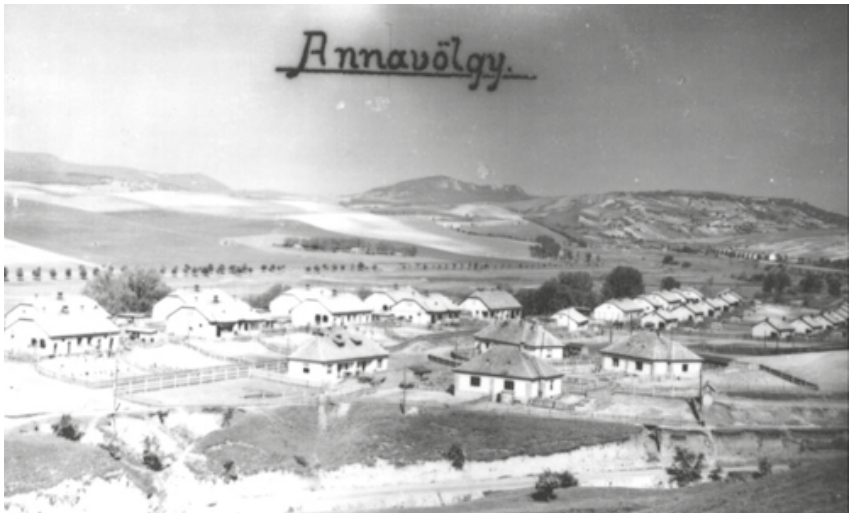

Újkolónia

Az Öreg-kolóniát nyugati oldalról határoló domb másik oldalán, az Únyi-patak völgye felé néző domboldalon, majd onnan déli irányba befordulóan jött létre az Újkolónia. E terület is két részre tagolható. Az északi része a sűrűbb beépítést eredményező, melyet a Jókai Mór, a Széchenyi Zsigmond utcák képviselnek. Az utcák északkeleti oldalán, keskeny telkeken előkert nélküli beépítéssel jöttek létre az iker-telepítésű lakóházak. A Sárisápi úti behajtónál lévő Óvoda épületétől délre közel azonos időben telepítették az Annavölgyi út A Fő utca és a Bányász utca ikerházas beépítésű lakóházait. 1922 és 1925 között épült fel a 74 lakásból és az óvodából álló Újkolónia, melynek megépítésekor kapott a falu új négy-tantermes iskolát is. Az Újkolónia épületeit akciószerűen telepítették azonos háztípusokból, melyek megjelenését az idők folyamán az egyéni bővítési, átépítési beavatkozások jelentősen átalakították.

▲ Az Újkolónia 1920-as években telepített lakóházai

A teraszosan létrehozott szűk utcák ikerházas beépítése az Újkolónia északi részén. A beépítés sűrűsége, az oldalkertek irányába való bővítések csaknem zártsorú beépítés hatását keltik. Javasolt az ikerházak közötti oldalkertekben a szomszéddal egyeztetett szerkezeti és építészeti megoldással kialakítani a zártsorúsodó beépítésként a gépkocsi tárolókat, a teraszokat, az épületbővítéseket.

2. VEGYES BEÉPÍTÉSŰ LAKÓTERÜLETEK

A „vegyes" jelző az épületek telepítésére, építészeti kialakítására, tömegformálására és időbeni létrejöttére egyaránt vonatkozik. Meg kell megkülönböztetni közöttük a jellemzően intézményi rendeltetésű, s ezzel összefüggésben, karakterükben más jellemzőkkel rendelkező területeket.

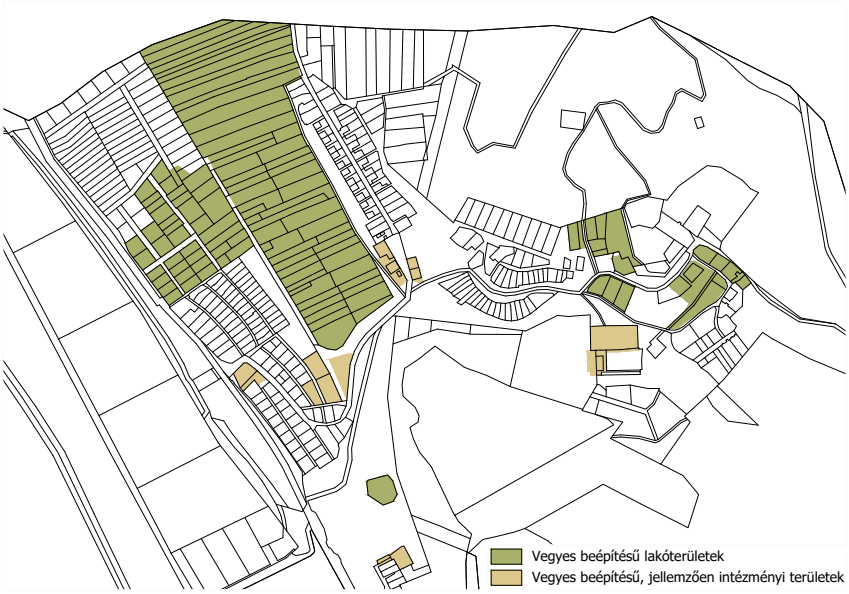

▼ A Népbolt sor fölött, a domblábon képzett teraszra telepítve húzódik a Szabadság utcai beépítés

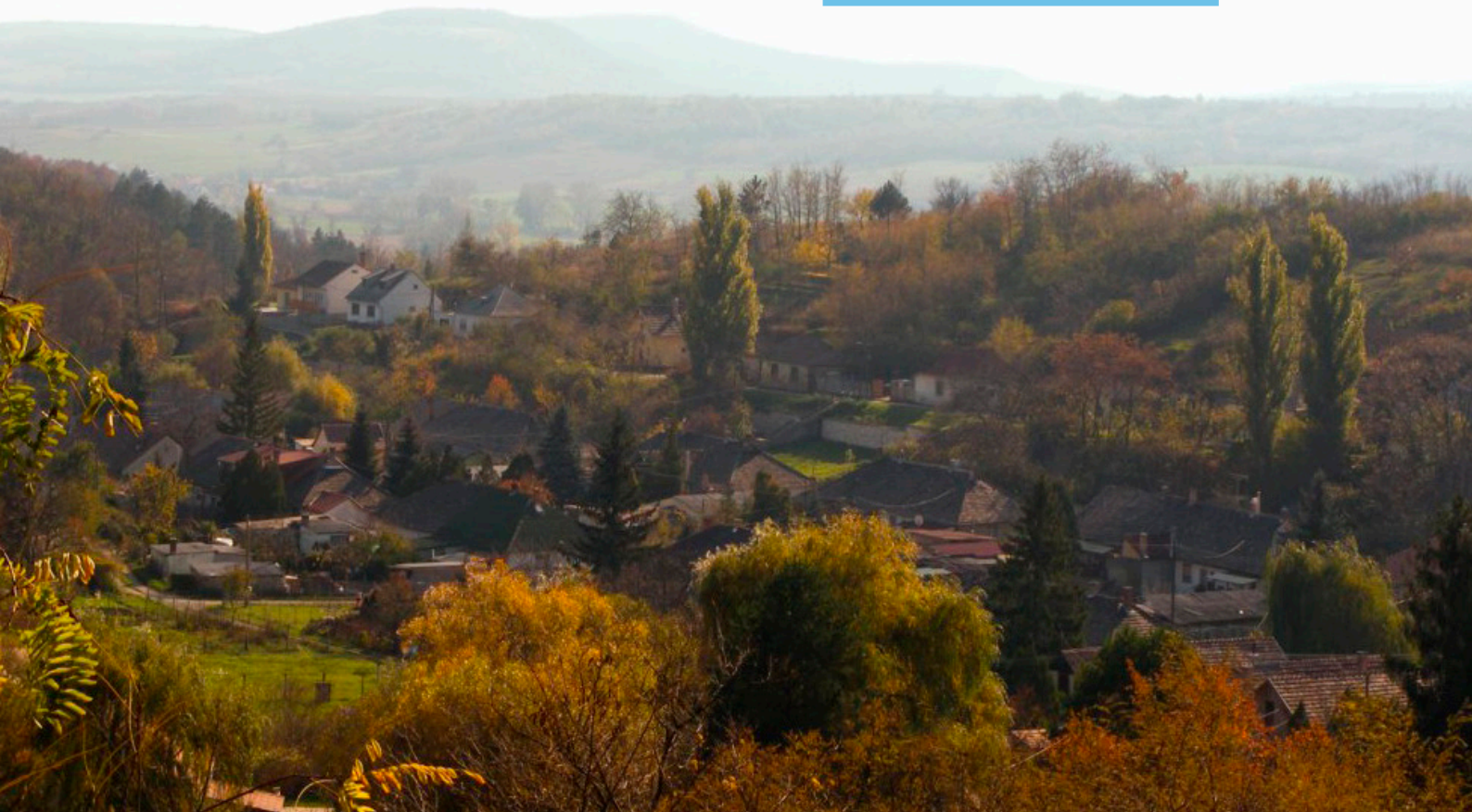

Az Öreg-kolóniát és az Újkolóniát elválasztó domb Öreg-kolónia felőli oldalán egyedi telkes családiházak épültek a Szabadság utca dombfelőli oldalán.

Hasonló telepítésű, egyedi családiházas beépítések, hasonló karakterrel a domb nyugati oldalán is találhatók. Az említett domb nyugati oldalán is a szintvonalakkal párhuzamosan futnak az utcák, beépítésükkel sajátos látványt képezve. Ilyen a Munkácsi Mihály és a Jókai Mór utca északi ága, melyeken már kétoldali beépítéssel nagyobb méretű telkeken épültek az újabb egyedi lakóházak. A dombtetőhöz közel, a legmagasabban vezetet utca a Rózsa Ferenc utca, melynek déli ága a tereplejtés miatt ismét csak egyoldali beépítéssel jöhetett létre.

3. VEGYES BEÉPÍTÉSŰ JELLEMZŐEN INTÉZMÉNYI TERÜLETEK

A vegyes beépítésű jellemzően intézményi területek karakterébe sorolható a nagyobb épülettömeget képviselő, egyedi jellemzőkkel rendelkező intézmények, tömb-lakóházak.

A falu északnyugati részét képező Öregkolónia és a Kakukk-kolónia között helyezkedett el a „Munkásotthon", ma Erkel Ferenc nevét viselő Kultúrotthon. Az épület a bányászattal összefüggésben létrejött legkorábbi építmények közül való. Eredetileg trafóház volt. A kultúrotthon mellett helyezkedik el Annavölgy nagyméretű sportpályája, mely számos községi és egyéb sportépítményeknek a helyszíne.

▲ Erkel Ferenc Kultúrotthon

A község iskolája az Újkolónia keleti határán épült meg. Mellette állnak a volt valamikori „Munkásházak", melyek mai használatukban kétszintes, többlakásos lakóépületek karakteres tömegeiként jelennek meg a földszintes telepített ikerházak mellet. Utólagos hőszigetelésükkel összekötött felújításuk révén a község értékes településképi elemévé válhatnának a Községnek. A tömbházak között vezető út, a Községháza köz, mely a Község házához vezet.

A Községháza megbúlyik a tömbházak és kiserdővel borított domboldal között.

▲ A trafóház előtti üzemi épületből templom lett, mellette harangláb áll.

▲ Harangláb a templom mellett

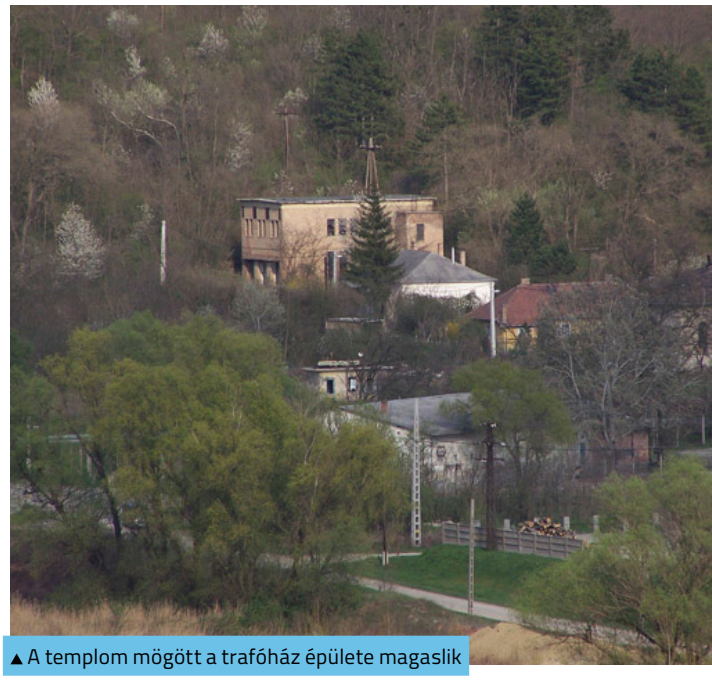

▲ A templom mögött a trafóház épülete magaslik

4. KIALAKULÓ LAKÓTERÜLETEK

A Csengettyű utca végén található a régi bányaüzem középvezetői alkalmazottainak lakóházai, melyek környezetében nagytelkes villák építésére kínál helyet a szabályozási terv. A belterületen belül több helyszínen van még lehetőség új beépítések létrehozására. Vannak meglévő ez idáig csak részben beépült kialakult telekosztással rendelkező területrészek (**2.** és **3.** jelű terület, Fenyő u. és Úttörő u.) melyek beépítése kialakulóban van. Vannak továbbá beépítésre váró lakóterületek (**1.** és **5.**), melyek új telekosztással, legfőképpen infrastruktúra fejlesztéssel kiszolgáló utak megépítésével épülhetnek be. Speciális eset a legnagyobb számú lakótelek építését biztosító lakóterületi fejlesztésre kijelölt hely (**4.**), mely ugyan meglévő utcák folytatásában alakulhatna ki, de táji és domborzati adottságából fakadóan a településképet leginkább befolyásoló átváltozást eredményezi majd. A meglévő beépítésű területek kiegészítéseként létrejövő új beépítések jelennek meg az erdő alatti részen, a Fenyő utcában is.

Az új beépítésű területeken egyedi formálású épületek izgalmas településképet eredményeznek. Látványukat a gazdag növénytelepítés, a természeti táji környezet egységbe foglalja. A változatos domborzati adottságok miatt ritkán képviselnek utca menti és szigorúan az utcavonalra illeszkedő beépülést. Tokod határában tervezett lakóterületen a telekszerkezet az utcavonal menti beépítést kívánja meg, látványában mégis inkább a domborzat hullámzása fog dominálni, ha létrejön a beépülés.

Szintén e karakterhez tartoznak a legutóbbi időkben kialakuló, az utcahálózattal rendelkező lakótelkek folyamatos beépítései, de azok a területek is, melyeken már a telekosztások létrejöttek, s az

úthálózat megfelelő kialakítása után bármikor beépülhetnek. Az új épületek a szélesebb és osztott épülettömegek, nagyobb és szintén osztott tetőzettel rendelkeznek. Látványukat, méretüket tompítja a tájképben a kertek növényzetének jó megválasztása, különösen, ha tájhonos növényeket telepítenek.

Az új beépítéseknél felmerül a kérdés, hogy a tetőzetek, az épületek megformálása, tömegalakítása milyen trendet is kövessen. Szabadon saját értékrend határozza-e meg, vagy majd mindig az éppen aktuális előbb építő szomszéd karaktere?

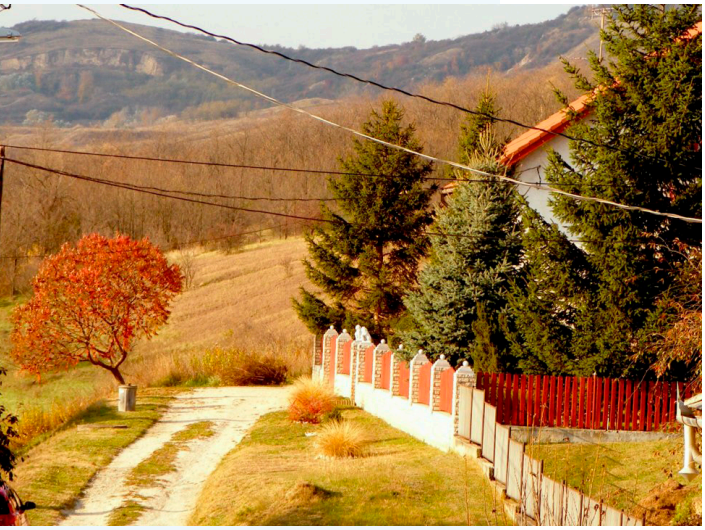

A legújabban épülő házakon megjelennek a hagyományos tetőformától és lejtéstől eltérő, az enyhébb hajlásszögű tetővel fedett földszintes, vagy részben kétszintes, nagy alapterületű és osztott tetőzetű lakóházak is.

Ezek között egyre nagyobb számban jelenik meg a „mediterránnak" elnevezett épület tipus. Legfőbb jellemzői a „mediterrán épületnek": a hazai szokásos tetőhajlásnál kisebb lejtésű (jellemzően 30 fok körüli) több síkra osztott, tördelt tetőfelület, tetőtér beépítés nélküli, terjengős alaprajzú sok-teraszos ház.

A „mediterrán típusú" épületek gyakran erősebb színezéssel készülnek mind a homlokzat, mind pedig a tető színét tekintve. A meleg, telített színek használhatóak és akkor nem okoznak problémát, ha egymással harmonizálnak.

A kiépülésre váró fejlesztési területek még nem rendelkeznek megfelelő úthálózattal, telekosztással, ma még művelt (nem ritkán parlag) mezőgazdasági területek. Amikor a területek beépítése megkezdődik, az akkor divatos építészeti stílust fogják választani a területen építkezni vágyók. Nem tudható mikor következik be a területek beépülése, s egyáltalán fennáll-e még a fejlesztési terület megtartásának szándéka? Ahol a meglévő adottságok, lehetővé teszik, elképzelhető egy lakópark jellegű akciószerű beépílés létrejötte. Erre alkalmas például a Tokod határában lévő fejlesztési terület. Ez esetben a beépülés szabadon álló, viszonylag alacsony beépítési magassággal a meredek terepadottságok miatt lejtő felől legalább kétszintes, vélhetően terjengős alapterületű, villaszerű lakóházakkal fog létrejönni. E területek településképi karakter-alakításában különös szereppel bírhat a kötelező főépítészi konzultáció.

5. GAZDASÁGI ÉS ÜZEMI TERÜLETEK

Délen Annavölgy község határában a Sárisápi út nyugati oldalán, a térképen feltüntetett részben barnamezős, részben új gazdasági területeken a vállalkozások fejlődésével egyre több gazdasági telephely létesülhet. A volt bányavasút-állomás térségében, valamint a volt csille-fordító környezetében egyre több gazdasági telephely épül. Ez idáig e terület egy részén fuvarozással foglalkozó vállalkozások telepedtek meg. A gazdasági terület a patak-völgyének szintjén alakult ki, a terület lényegesen mélyebben fekszik, mint a Sárisápi út szintje. A gazdasági terület egy része feltöltésen jön létre, de így is látszanak az épületei a műútról. Ezzel a tájképben megjelenő látvánnyal számolni kell ezért a terület beépítésekor javasolt a látványt takaró intenzív növénytelepítés.

A Paulina-Major felé vezető út mentén azt elhagyva a kaolin őrlő területének egy részén jelentős méretű telephely épült ki. Az üzemi területen műanyag hulladék feldolgozó üzemel. Potenciális gazdasági terület a volt Paulina-Major, mely történelmi múltjának megfelelő „újrahasznosulását" és településképi megjelenését egy állattartással összefüggő mezőgazdasági üzemi tevékenység biztosíthatná. A területen jelenleg a múltból fennmaradt többlakásos lakóház áll. Az épületben található lakások bontására is szükség lenne az üzemi használat létrejöttéhez.

A gazdasági területeken az új épületek „szabad formálásúak" lehetnek, szigorú előírásokra a látványuk tekintetében nem kell számolni. A jelentős rálátással bíró területeken a színek használata során figyelemmel kell lenni a környezet természet-adta színeire. Kerülni kell a harsány, és táj-idegen színeket, a növényzet telepítésével javasolt tagolni a nagyméretű tömegek látványát.

6. REKREÁCIÓS TERÜLETEK

Annavölgy belterületén jelentős nagyságú közhasználatú zöldfelületek találhatók, amelyek a díszítő, kondicionáló hatásuk mellett rekreációs lehetőségeket is biztosítanak a lakosság és az erre kirándulók számára.

A település központjában, a Fő téren közparkot alakítottak ki. Az árnyas ligetben a játszótér és a sportpálya mellett egy szabadtéri sütögetésre alkalmas kemencét is építettek. A teret bányász emlékművek, szobrok díszítik. A területen épületek építmények elhelyezése során különös gonddal javasolt eljárni, a meglévő építményekhez való illeszkedés, valamint a számos rálátási pontot figyelembe véve. Színben, anyagban és formaképzésben a természet színeihez, anyagaihoz és formáihoz kívánatos illeszkedni.

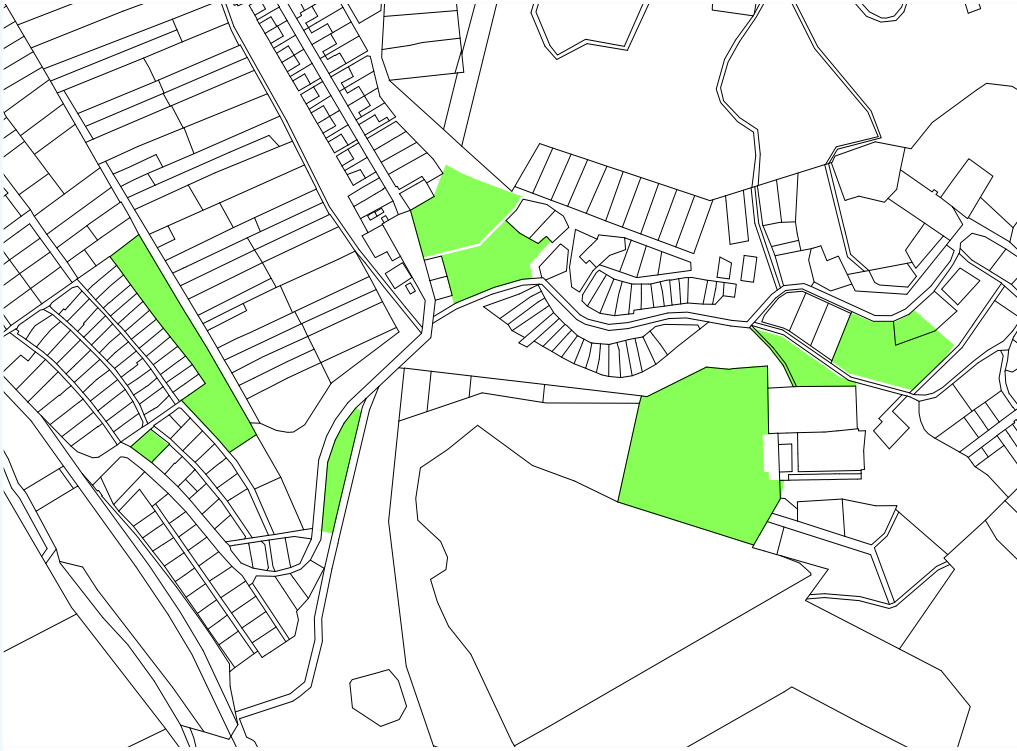

A magaslaton fekvő Erkel Ferenc tér ad helyet a település bányászati emlékeinek elhelyezésre, de itt található a község legjobban felszerelt játszókertje, és futballpályája is. Sport célú és pihenést szolgáló területtel bőven rendelkezik a falu.

A Fő utcai óvoda mellett megújult egy játszótér a gyermekek számára, ezt az óvodások is használják. A településen mindezek mellett (jellemzően a nagy szintkülönbségeket áthidaló rézsűkön) széles, fásított közterületi zöldsávok találhatók, virágágyásokkal, műtárgyakkal díszítve.

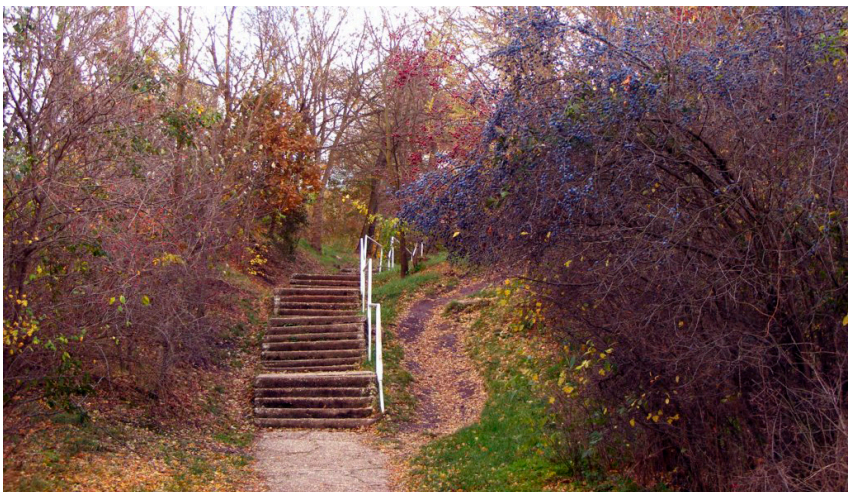

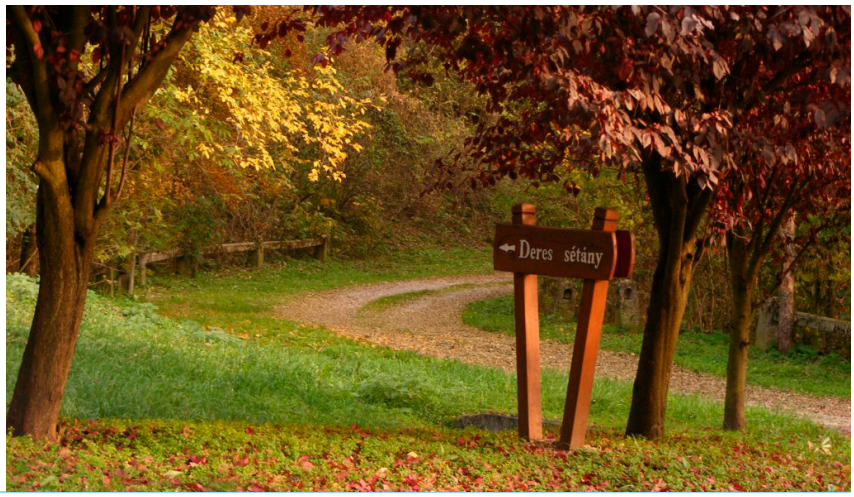

A belterületen jellemző az akácfa tömeges telepítése, ami tájidegen növény, ugyanakkor helyi karaktert kölcsönöz az utcáknak.

A falusias jellegű kerthasználatnak köszönhetően sok a belterületi zöldfelület is, de a magánkertek nem pótolják a közösségi zöldfelületeket.

Meglévő közösségi rendezvények megtartását lehetővé tevő zöldfelület a Fő tér melletti parkon kívül az Erkel Ferenc téri emlékpark, vagy a községi sportpályák. Kikapcsolódásra, kirándulásra, sétára alkalmat adó a belterület számos része, a különböző lakóterületi egységeket összekötő utak mentén.

7. ERDŐTERÜLETEK, ERDŐSÜLŐ TERÜLETEK

Annavölgyet keletről határoló magaslatokon találhatók nagy, összefüggő lombos faállományú erdőterületek, kapcsolódva a csolnoki Nagy-Gete és Hegyes-kő Natura 2000 besorolású erdeihez. Az erdők itt természetvédelmi oltalom alatt nem állnak, ugyanakkor tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület övezetként jelöltek az Országos Területrendezési tervben. A település terjeszkedésével az erdőterületek csökkentek, de a mértéktartó beépítésnek és a lakókertek nagy zöldfelületeinek köszönhetően megfelelő átmenet alakult ki az épített és természeti környezet határán.

Annavölgy területén a bányaművelés tájsebeinek felszámolására, ellensúlyozására erdőtelepítés is zajlott, melynek eredményeként nagy kiterjedésű fenyves borítja a község keleti és déli külterületi részét.

További erdőfoltok az Únyi-pataktól nyugatra találhatók, ezek az „Epöli szarmata vonulat" Gerecse elnevezésű Natura 2000 természet-megőrzési terület részét képezik.

Az erdőterületeken épület, építménye elhelyezése csak nagyon indokolt esetben javasolható.

8. MEZŐGAZDASÁGI TERÜLETEK

Az Annavölgyi táj arculatának, a tájképnek a formálásában meghatározóak a kiterjedt szántóterületek, rétek és kaszálók. Mezőgazdasági művelés a lankásabb nyugati külterületen, az ún. Úri-Sápi dűlőn jellemző, nagy összefüggő egységben. Itt található az egykori Paulina-major, közelében a mezőgazdasági területekbe ékelődött ipartelepek (a volt Kaolin-őrlő, ma), további szántóterületek fekszenek keleten, a Falu fölött, mozaikos tájhasználatot eredményezve a Gerecséről lenyúló erdőkkel. Az ún. Kőszénbánya dűlő változatos felszínformái az egykori bányaművelés hatására alakultak ki, a terület hulladéklerakóként is működött egy időben. E mezőgazdasági művelésre alkalmatlan területeket a spontán cserjésedés, beerdősülés jellemzi. Itt tervszerű erdőtelepítéssel a termőhelyi és táji adottságokhoz jobban illő, de lassabban fejlődő keményfás fafajok arányának növelése volna szükséges.

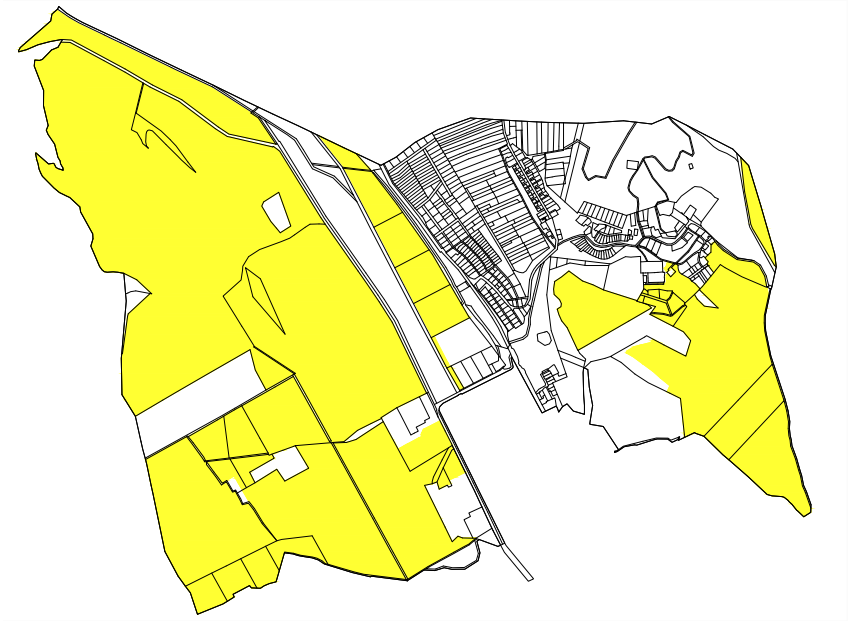

Annavölgy fő vízfolyása mentén terül el. Az Únyi-patak mellékágaival északnyugat-délkelet irányban szeli át a térséget, fontos vizes élőhelyet és ökológiai kapcsolatot képezve a térségben. A patak nyugati oldalán puhafás növénytársulásokat (fűz, nyár, a távolabb eső területeken akác) kisebb nádfoltok tarkítják, míg az ún. Tófenék jellemzően mezőgazdasági művelés alatt áll, ugyanakkor a magas talajvízállás, időszakos elöntések miatt a terület szántóföldi termesztésre kevésbé alkalmas. A patakvölgy a belterülettől a Sárisápi (Tokodi) úttól elválasztott, de a magasabban fekvő településrészekről jól belátható, így tájképi szempontból meghatározó terület.

▲ 2018. év madara a vándorsólyom

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ ÁLTALÁNOS ELVEK

5

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ ÁLTALÁNOS ELVEK

AZ ÉPÜLET ÉS KÖRNYEZETÉNEK VISZONYA

Ha építkezésbe fogunk – akár felújítás, akár új ház építése miatt – különösen érzékennyé válunk környezetünk látványára. Amerre járunk nagy érdeklődéssel figyeljük a látottakat. Ilyenkor mérlegeljük, hogy tetszik-e nekünk a látott megoldás, a megépült ház. Amikor az utcáról nézelődve több megépült épületet is látunk egymás mellett, akaratlanul is összehasonlítjuk és egymáshoz viszonyítjuk őket. A különböző kialakítású épületeknél keressük, hogy mi teszi őket otthonossá, a lakók milyen igényeket támasztanak lakóhelyük iránt. Figyeljük, hogy az egymás melletti épületek illeszkednek-e egymáshoz részleteiben és teljes látványukban egyaránt.

Az utca kialakítása, az ott alkalmazott műszaki építmények és a telepített növényzet szintén nagyban befolyásolja a látványról alkotott véleményünket. Egy településen belül számos különféle karakterű utca és abban eltérő rendeltetésű épületek találhatóak. Nagyon fontos, hogy az eltérő jellegű településrészek az adottságokhoz igazodva, a környezetükhöz illeszkedve, a hagyományokat és a természeti környezetet tiszteletben tartva, azt megőrizve épüljenek ki illetve alakuljanak, s ez által harmóniát teremtve a részletekben és az egészben.

Mielőtt építkezünk vagy felújítunk, nézzünk körül a szomszédságban! A tervezés során vegyük figyelembe a környező beépítéseket, próbáljunk meg harmonikusan összeilleszteni saját elképzeléseinket a környezet adottságaival. Az alábbiakban ehhez adunk útmutatót. A piros „iksz" jellel a nem ajánlott esetek szerepelnek, míg zöld „pipa" jelöléssel az ajánlott megoldások láthatók.

A HÁZ TELEPÍTÉSE AZ ÉPÍTÉS KEZDETE

Szánjunk elegendő időt a megfelelő építési telek kiválasztására. Ha energiatudatosan szeretnénk építkezni, alapvető szempont a lakóhelyiségek és a nyílászárók déli égtáj felé tájolása, hogy házunk a Nap energiájából a lehető legtöbbet hasznosíthassa. Árnyékolással, az épületforma kialakításával, valamint a kerttervezés eszközeinek használatával a nyári túlmelegedés ellen is védeni kell az épületet.

Az épület elhelyezése a telken sok szempont együttes figyelembe vételével dönthető el. Az építési helyen belül figyelemmel a telek alakjára, a széljárásra, a napjárásra, a szomszédságra, a telken meglévő növényzetre kell mérlegelni hova kerüljön az épület.

Természetesen, ha az előkert mérete nem változhat, s az oldalhatáron álló építés lehetősége meghatározott, vagy a telek szélességi mérete miatt adott, akkor nincsen sok mérlegelni való. Ilyenkor a ház alaprajzi kialakításában, a külső-belső térkapcsolatok és az épület tömegének alakításában rejlenek azok a lehetőségek, melyekkel kedvünkre való házat tudunk megtervezni.

Végig kell gondolnunk akár új házat építünk, akár meglévő épületet alakítunk át, hogy milyen életet szeretnénk élni, mi a fontos és mi a kevésbé fontos. Milyen anyagok és milyen színek, milyen növényzet és kerti építmények azok, ami között jól érezzük magunkat, ami a saját otthon érzetet adja.

Az épület elhelyezése a lakótelken

Az oldalhatáron álló beépítés esetében az előkert mérete meghatározza az utcaképet. Lakóházunk helyének tervezésénél vegyük figyelembe a vonatkozó előírásokat, és illeszkedjünk a szomszéd épületek építési vonalához. Igyekezzünk gondolni a bővítés lehetőségére, a melléképületek elhelyezésének későbbi igényére. Az udvar és a kert használatát hasonló gondossággal tervezzük meg, mint amilyen átgondoltan alakítottuk ki az épületet.

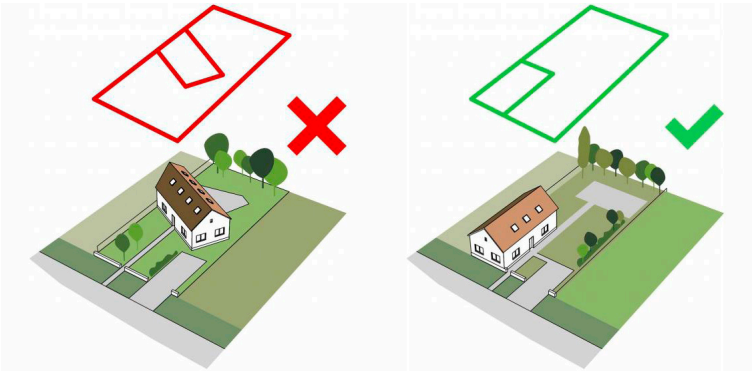

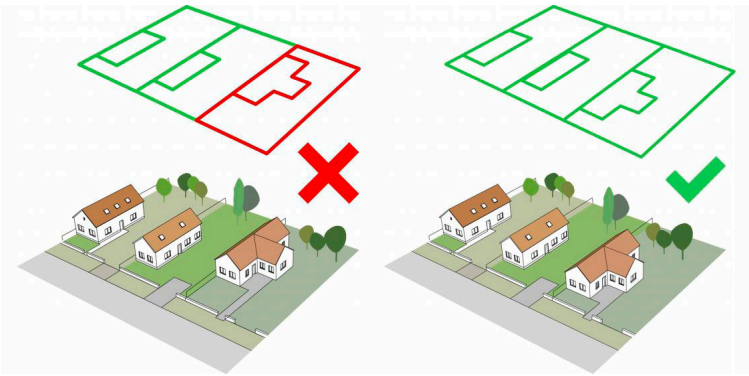

Átlósan, vagy a telekhatárhoz képest nagyon eltérő szögben semmiképpen ne helyezzünk el épületet egy telken.

Annavölgyön a lakóházak elhelyezésére az oldalhatáron álló beépítési mód jellemző, több esetben előkert nélküli beépítéssel. Ez a kialakult telekszerkezetből, valamint az új telekosztásnál a telkek alakjából is többnyire ez következik. Az oldalhatáron álló homlokzaton csak bizonyos feltételek betartása mellett helyezhetünk el nyílászárókat, tehát az épület udvar felé történő megnyitására csak a többi homlokzaton van lehetőség. Kárpótlásul az oldalkert maximális szélességű tud maradni, melyet kertként hasznosíthatunk. Mivel a szomszédos épület zárt homlokzata van az oldalkert felé így az kellő intimitást biztosít a különböző lakóhelységek számára is.

Az épület bővítésére általában a hátsó kert felé van lehetőség.

Az utcában a közel azonos szélességű telkek biztosítják a hasonló szélességű utcai homlokzatok építését. Azonban, ha dupla szélességű telken építünk és az épület alapterületét is nagyobbra tervezzük, mint az utcában szokásos, akkor vegyük figyelembe a kialakult utca menti homlokzat felületi és tömegarányokat és próbáljuk meg úgy tagolni az épületet, hogy illeszkedjen az utcában kialakultakhoz.

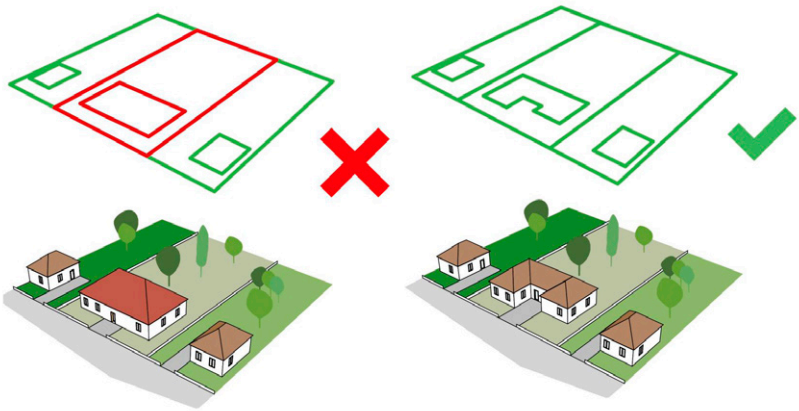

Az utcaképet jelentősen befolyásolja az épületek utcai telekhatárhoz viszonyított helyzete. A jó utcakép a sűrű beépítést eredményező keskeny telkek esetében feltétlenül megkívánja a gondos épület-elhelyezést, az illeszkedést az utcaképbe. Az illeszkedés egyik lehetséges módja, ha nem lépünk ki a meglévő házak sorából, az azok által kijelölt építési vonalból.

Az utcavonal menti (azonos méretű előkert biztosításával) telepítés indokolt az Újkolónián, és a Népbolt sor környezetébe lévő Öreg-kolónia utcáiban.

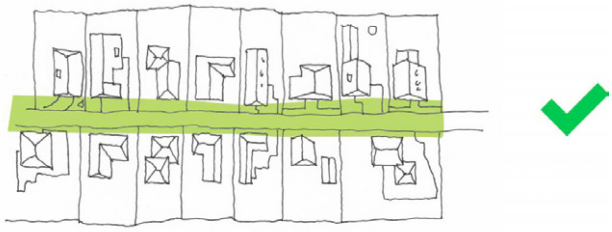

TEREPADOTTSÁGOKHOZ VALÓ ALKALMAZKODÁS

A házak telepítésekor a telek terepadottsága jelentősen befolyásolja, hogy mely szempontokat kell elsősorban figyelembe venni. Nem közömbös a lejtő meredeksége, s az sem, hogy a beépíteni kívánt telek a kiszolgáló úttól emelkedik-e, vagy tőle lefelé lejt. Míg az enyhébb lejtésű telkek esetében nincsen a lejtéssel összefüggésben érdemben mérlegelni való, addig az erősebb lejtésű – 10% feletti – telkek esetében már komoly döntést igényel a fő és melléképületek elhelyezése, vagy az épületen belüli padlószintek meghatározása. Annavölgy esetében a Népbolt sor úti beépítéstől eltekintve szinte mindenhol megjelenik a terepalakítás, illetve a terephez való illeszkedés problémája.

A rétegvonalakkal párhuzamosan létrejött utcákban, (tehát, ahol közel vizszintes az utca vonalvezetése) a teleklejtésével összefüggésben kell a telepítést átgondolni. Ilyen az Újkolónia legtöbb utcája, ahol követendő, s célszerű is betartani az azonos méretű előkert méreteket, hiszen az utcakép látványát ez jelentősen befolyásolja.

Egészen más a helyzet Annavölgy azon dombvidéki részén, ahol a tájban megjelenő épületek nem az utcavonalra szerveződnek, hiszen az utcák vonalvezetése sem egyenes, hanem girbe-gurba, illetve ágas-bogas. Ez esetben éppen az a kedvezőbb látványt adó, ha az épületek „szétszóródva" jelennek meg a tájban, mintha természetes módon keletkeztek volna, s kinőttek a földből, mint a gomba az erdőben.

A terepalakítás során tehát fontos, hogy illeszkedjünk annak adottságaihoz. Elődeink meggondolták a telek mely pontján helyezzék el a házat. A tapasztalatok, s a gazdasági megfontolások azt sugallták, hogy az ember igazodjon a tájhoz, s nem fordítva.

Ha lejtős terepen építkezünk, úgy kell az épület tömegét kialakítani, padlószintjeinek kapcsolatát a kerttel, a bejáratokkal úgy kell megtervezni, hogy a ház körüli rendezett terepcsatlakozás minél kevesebb természetes tereplejtéstől eltérő megoldást igényeljen. Ne kelljen sokat sem kiemelni a terepből, se sokat rá-hordva feltölteni. Úgy kell kigondolni, s a területhez igazítani épületünket, hogy szinte belesimuljunk a domborzatba épületünkkel. Rejtőzködjünk a tájban mintsem kirívóan legyünk jelen.

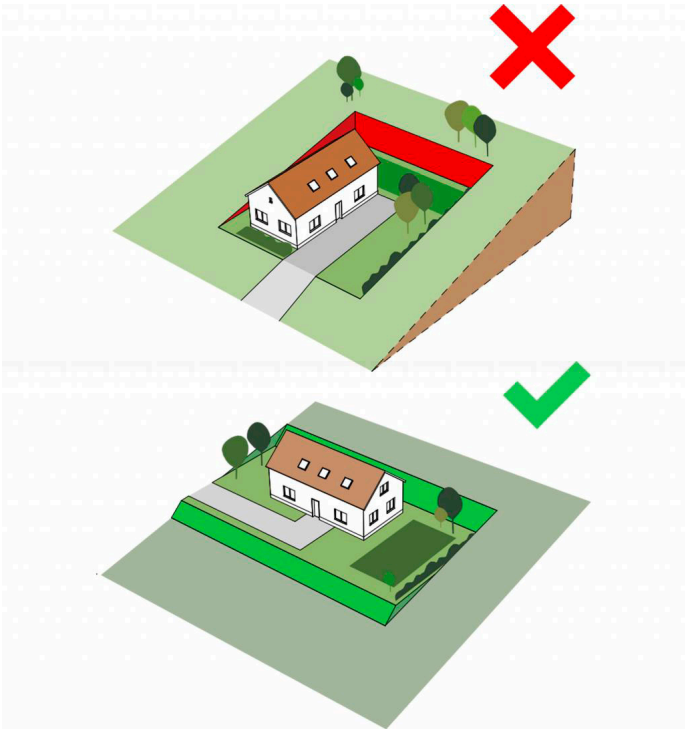

A telek meglévő lejtési adottságainak túlzott mértékű átalakítása csúnya sebet okozhat a tájképben. A szükségesnél nagyobb mennyiségű földmunka magas támfalakat, kiplatózott területeket eredményez, és anyagi szempontból sem előnyös. Ha nem kívánjuk épületünkkel követni a terep lejtését, s nem kívánunk esetleg több szintben építkezni, akkor a terepszintek jelentős megváltoztatása helyett keressünk inkább olyan telket, amely kevésbé lejtős.

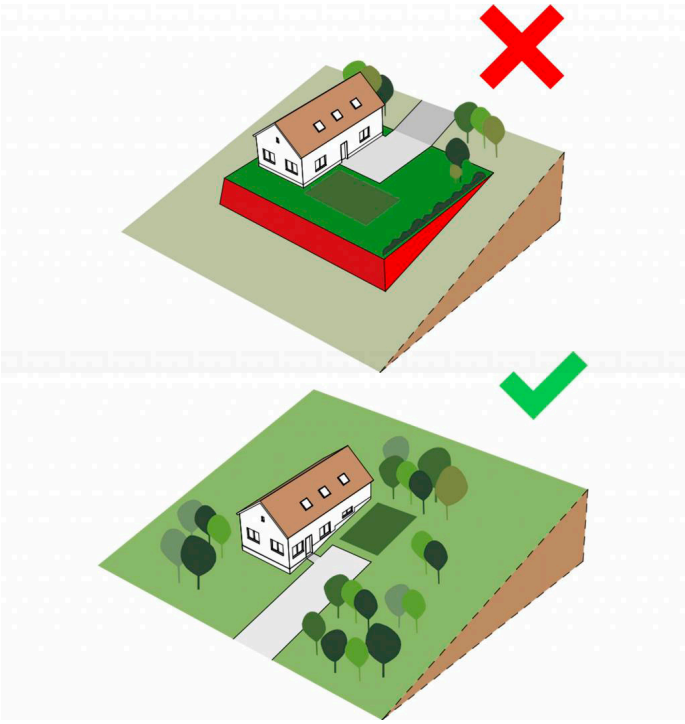

▸ Igyekezzünk épületünket a terepre ültetve elhelyezni, kövessük a terep természetes lejtését az udvar és a kert kialakításával is.

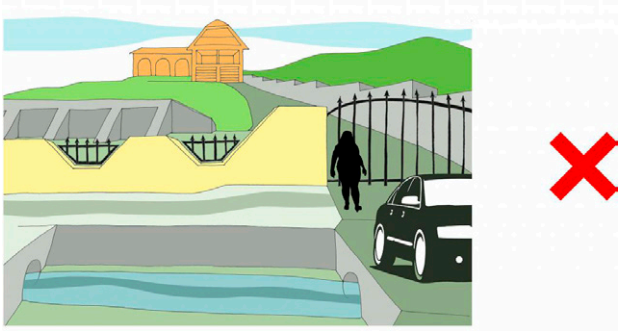

Ne építsük házunkat a telken belül annak legmagasabb pontjára, ne képezzünk mesterséges dombot, hogy magaslatra kerüljünk. Igyekezzünk minél inkább a természetes tereplejtés mértékének figyelembe vételével alakítani házunk lakószintjeit, kertünkkel való kapcsolatát. A meredek hegyoldalakon teraszozással, az épületszintek egymás fölötti elmozdításával lehet idomulni az adottságokhoz. Ha mindenképpen szükséges bevágást és feltöltést létesíteni a telken igyekezzünk egyensúlyban tartani a feltöltés a bevágás mértékét. Tehát annyi földet emeljünk ki a ház mögül, mint amennyit feltöltünk előtte.

A főépületen kívüli egyéb rendeltetésű melléképületek telepítését is meg kell fontolni. Célszerűbben tudjuk telkünket, kertünket hasznosítani, ha a melléképületek

elhelyezése is olyan körültekintően történik, mint a lakóépületek esetében. Az oldalhatáron álló házaknál mindenképpen azonos oldalon helyezzük el a melléképületeket, mint ahol a főépület áll. Ezzel nem okozunk szomszédunknak bosszúságot az esetleg rossz oldalon árnyékot vető melléképülettel, s magunk számára is megfelelő területbeosztással tudjuk a telken belül az épületeinket és a kertet kialakítani.

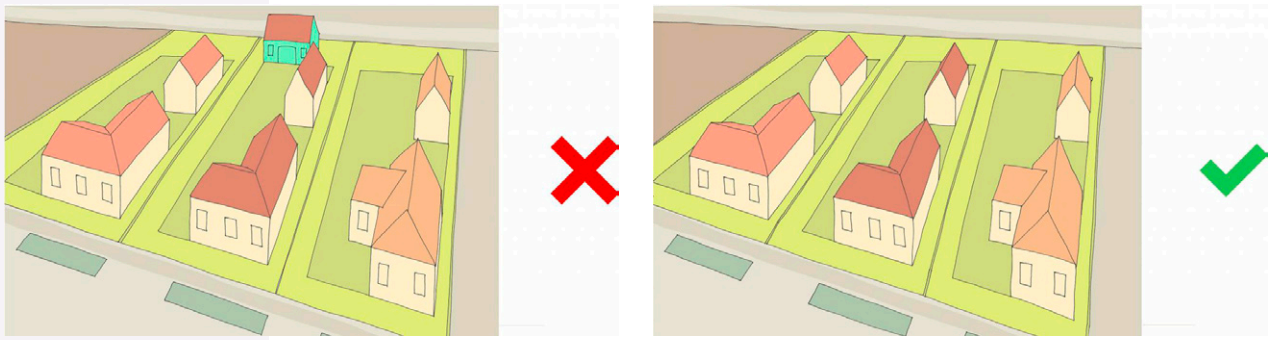

A TELEPÜLÉSKÉPET MEGHATÁROZÓ TÉNYEZŐK

ÉPÜLETMAGASSÁG, UTCAKÉP

Az új épületek tervezésénél javasolt figyelemmel lenni arra a környezetre, ahol az meg fog épülni. A házunk jó, ha idomul legalább a közvetlen környezetet képező utcaszakaszon elhelyezkedő meglévő épületekhez, a telekszomszédokhoz. Annavölgyön az új beépítésre kijelölt területeken különös gondot kell fordítani az épületek tájban való megjelenésére, hiszen a domborzati adottságok miatt e területeken az épületek megjelenése rálátással rendelkezik, s mindenképpen jelentős eltérést fog előidézni az építés következménye a jelenlegi kialakult természeti állapothoz

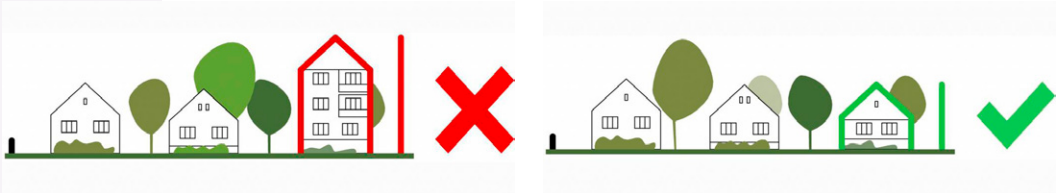

Ha kialakult az utca beépítése, ott az új épületeknek hasonló épületmagassággal kívánatos felépülniük, mint a szomszédos beépítések. De ott, ahol még nem kialakult a beépülés, – ilyen a Tokod határában Annavölgy belterületének északnyugati területén kijelölt lakóterületi beépítés – ott az első letelepülő épületek képezik majd az utcakép jellemzőit.

A Jókai Mór utca továbbépítése kevésbé érzékeny terület a látványra, de a Munkácsy Mihály, s különösen a Rózsa Ferenc utca meghosszabbításában kialakuló beépülés már látványnak erősen kitett terület lesz, ahol mind az épületek magassága, mind pedig a tetők kialakítása szigorú egymáshoz való illeszkedést kíván meg.

Az utcaképet, a látványt egy oda nem illő, a környezeténél lényegesen magasabb épület rontja, megzavarja. Lehet egy táji adottság csodálatos, ha azt az épített elemek elcsúfítják, kibillentik harmóniájából, akkor rontott tájról beszélünk. A domborzati adottságok felerősíthetik a magasságkülönbségből eredő eltéréseket.

Annavölgy nem egy településmagra szerveződő, több évszázad alatt kifejlődött falu, ahol kialakult volna a hagyományos építési forma. Telepített bányász-kolóniákból képződött, s azok külön-külön sajátosságokat hordoznak. Mára mégis hordoz némi harmóniát, összeérlelődést a falukép. Ha megzavarjuk épületeinkkel a kialakult harmóniát, ha erőszakosan vagyunk jelen a tájban, vagy a harmonikusan kialakult településképben, akkor lehet, hogy azonnal nem tudjuk miért nem érzik jól magukat vendégeink az adott helyen, miért nem készteti öket maradásra házunk, vagy miért nem látnak bennünket szívesen szomszédaink.

TETŐHAJLÁSSZÖG, TETŐFORMA

Az épület megjelenésének egyik fontos eleme a tető formája. Amellett, hogy lapostetős, vagy magastetős kialakítású épületről beszélünk, az épület megjelenése szempontjából meghatározó a tető hajlásszöge is. Annavölgy esetében nem jellemző a lapostető alkalmazása. Nem kizárt az ilyen épület tervezése, de legfeljebb a domboldalon a sűrű növényzet között megbúvó esetekben, ahol a környezetben semmiképpen sem a szomszédság, hanem a táj, a természet dominál. Tartózkodni kell a túl magas, vagy túl alacsony hajlásszögű tetők alkalmazásától, hiszen az utcaképet rendkívül kedvezőtlenül befolyásolja a szokásostól jelentősen „eltérő lejtésű" tető.

Annavölgy kialakult képéhez jobban illeszkednek az egyszerű tömegű épületek. A bonyolult töredezett tetőformák amellett, hogy kirínak környezetükből mindig több műszaki problémát is rejtenek, így nagyobb a meghibásodás veszélye is. A hagyományos magyar építészetben a tető hajlásszöge 35-45 fokos, az ettől eltérő hajlásszögű tető zavaró a már kialakult környezetben. A tető formájának és hajlásszögének meghatározásakor a településre és az építési helyszín közvetlen környezetére jellemző adottságokat szem előtt kell tartani.

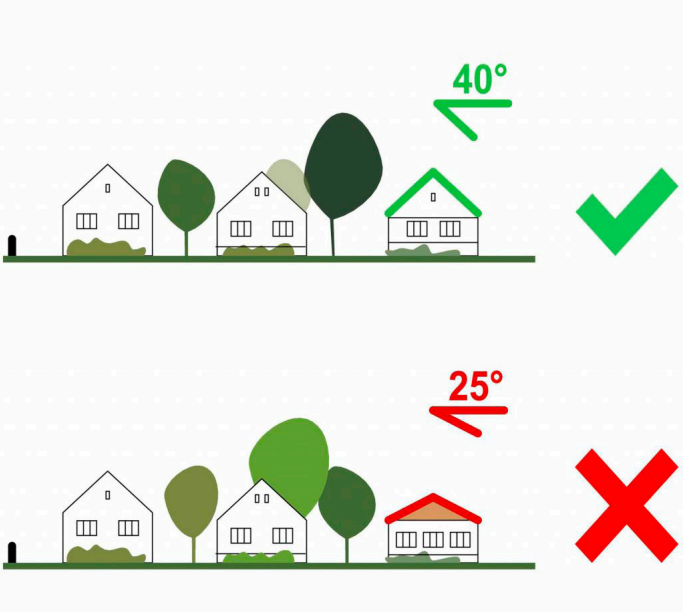

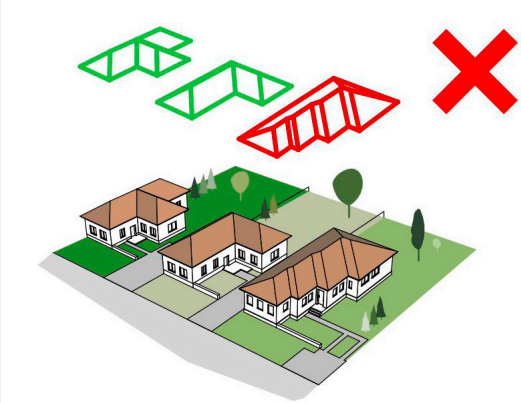

A háztető az épület ötödik homlokzata. Ha erre gondolunk, akkor megértjük miért fontos döntés egy házfelújításkor, vagy új épület építésekor a tetőfelület anyagának és színének megválasztása. A tetőhéjazatának anyaghasználatában és színárnyalatában is a harmóniára kell törekedni, hiszen a településképet nagyban meghatározza a háztetők látványa. Kedvező, ha a tető egyenes gerincű és mérsékelten van megbontva a tető tömege, valamint a tetősík tetőtéri ablakokkal.

A háztető héjazatának anyagválasztása során és színárnyalatának döntésekor is a harmóniára kell törekedni, hiszen a településképet nagyban meghatározza a háztetők látványa. Anyagválasztáskor kerülendő a bitumenes zsindely, bitumenes lemez, cserepes lemez, műanyag és fém hullámlemez, valamint a hullámpala alkalmazása. Tetőfedésre javasolt anyagok az égetett agyagcserép, (a hornyolt vagy a kettős cserépfedés), korcolt fémlemez, s nem elegendően nagy méretű tetőfelület esetén a betoncserép. Kisebb méretű épületek tetőfelújításánál ne használjunk betoncserepet, mert látványában „nehézkes" lesz az épület, aránytalanul nagy hangsúlyt kap a tetőzet a ház léptékéhez mérten (különösen, ha tördelt a tetőfelület, amelyen a sok tető él miatt a kúpcserepek is nagy számban vannak jelen, s amelyek túlzóan markáns elemei a betoncserép-fedésnek.)

▼ Borbély-sor színes házai

SZÍNEK ALKALMAZÁSA ÉPÜLETEKEN

Az épületen alkalmazott szín kiválasztásánál is tartsuk szem előtt a környezethez való illeszkedést. A színhasználat lehet változatos, de vegyük figyelembe a már meglévő épületek színvilágát. Általánosságban megállapítható, hogy a homlokzatokon a pasztell és földszínek alkalmazása nyugalmat sugároz.

Nyílászárókra javasolt színek

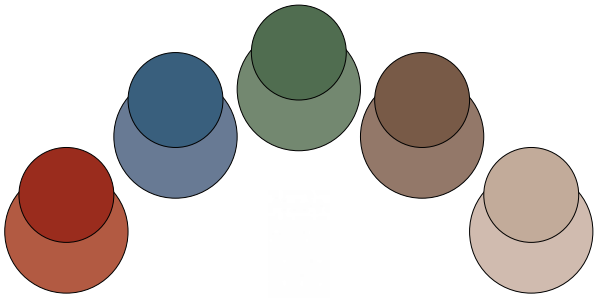

Nyílászárókra nem javasolt színek

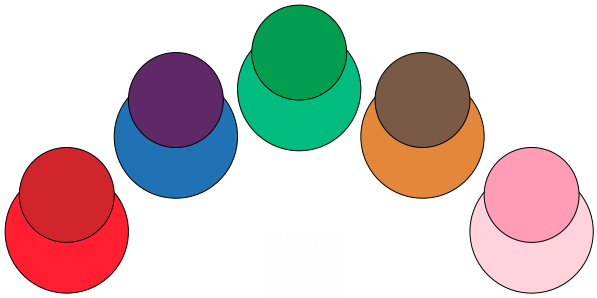

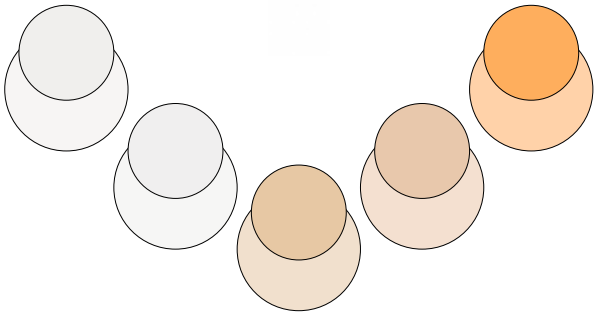

Homlokzatokra és nyilászárókra is javasolt színek

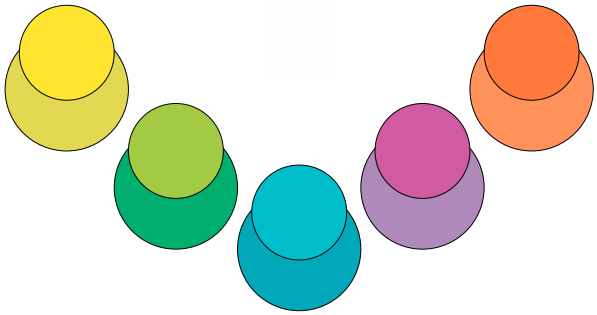

Homlokzatra nem javasolt színek

A rikító, élénk színek könnyen megbontják az utcakép egyensúlyát, használatuk kerülendő. Körültekintően lehet azért telítettebb (erősebb) színeket is alkalmazni, különösen, ha az nem egyedi eset, hanem például a típusházak sorát, monotonitását törjük meg a színekkel.

A külső nyílászárók, a redőnyök, vagy a zsalugáterek színezését is a homlokzat színével összhangban ajánlott megválasztani. Nem javasolt a harsány színezése ezeknek a járulékos elemeknek sem, de különösen akkor nem, ha a homlokzat erőteljesebb színezésű. Annavölgyön a Borbély sor-on álló házak egymástól eltérő szinezése különös hangulatot ad a múltszázad első harmadában telepített volt kolóniai házaknak.

A tetőfedés színének és anyagának kiválasztásakor szintén gondolni kell a környezetre.

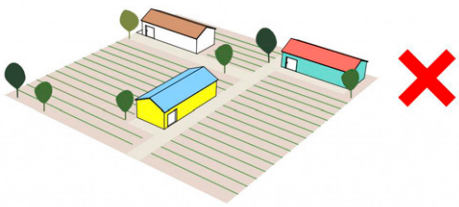

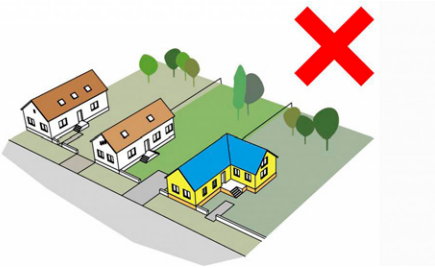

A HOMLOKZAT ÉS A TÖMEG FORMÁLÁSA

A homlokzatok másik meghatározó jellemzője a nyílások mérete, alakja, s benne a nyílászáró anyaga és kialakítása. A falfelületek és a nyílások aránya a homlokzatokon meghatározó. Különösen a régi épületek felújítása során kerüljük az aránytalanul nagy ablakok beépítését, s a házhoz illő formájú és anyagú (álló és nem fekvő arányú) jellemzően faszerkezetű ablakokat alkalmazzunk. Kerüljük a műanyag redőnyöket, különösen az olyan külsőtokos kialakításúakat, melyek a fal síkja elé állnak. Külső tokos redőny helyett inkább zsalugátereket, spalettákat, vagy természetes (tornácok, pergolák) árnyékolókat használjunk.

A homlokzatok képzése során formailag és anyaghasználatban is összhangban kell lenni a környezettel annak érdekében, hogy egy harmonikus utcakép jöjjön létre. A közterület felőli homlokzat esetében különösen hangsúlyos a nyílászárók arányának, elhelyezésének módja. Amennyiben egy oromfalas épületről van szó, ez a karakter még inkább meghatározó. Az utcafronti homlokzat alakítja leginkább a településképet.

A tűzfalak, ha bántóan sivárak növénytakarással kellemes látvánnyá alakíthatóak. Egy tűzfal azért mert tűzfal még nem feltétlenül takarandó. Szép arányú épületen, igényes anyagú és megjelenésű (pl.: kő, tégla) nyílásnélküli homlokzat még dísze is lehet a háznak.

Az épületek meglévő, vagy bontás után visszamaradó szomszédos tűzfalait takarni szokták. Ha elkerülhetetlen, s nem kívánatos a tűzfal látványa, akkor rácsra, vagy huzalokra futtatott növényzettel teljes, vagy részleges takarása megoldható. Nemesebb anyaggal való burkolása is megoldás lehet. Kő, vagy tégla felülettel a burkoló anyag szépsége miatt még javára is válhat egy-egy épületnek.

▸ A tűzfalak takarásának lehetősége növény befuttatásával

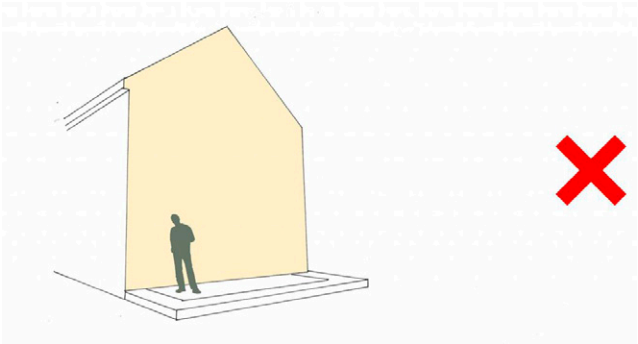

KERÍTÉSEK A KÖZTERÜLET ÉS A MAGÁNTERÜLET HATÁRÁN

Mivel a kerítések a magánterület határán helyezkednek el, meghatározó elemei egy-egy utcaképnek. Ha például egy szűk utcát magas, tömör kerítések határolnak, az nyomasztóan hat a járókelőkre, úgy érezhetik magukat, mint egy labirintusban. Ugyanez elmondható a nagyméretű sövények telepítésekor is. Az utca és az épületek hangulatához illeszkedve célszerű kiválasztani a kerítés magasságát, színét, anyaghasználatát és formáját. Előnyös lehet a helyi, természetes építőanyagok használata, valamint ha egy-egy utcában a kerítések tekintetében is egyedi arculati jellemzők jönnek létre.

A ház telepítése, tömeg és tetőformálása meghatározza milyen az utcaképben való megjelenése. De milyen is az utca? Mi határozza meg a házakon kívül azt? Ha előkertes a beépítés, s az előkert kellően nagy, melyben fák és sövény telepítésére is mód van, akkor a ház szinte alig látszik a közterület felől, többet jelent az utcakép alakításában a növényzet és a kerítés megjelenése. Kedvező, ha a kerítés viszonylag alacsony és áttört. Tömör kerítést csak ott javasolt alkalmazni, ahol valamilyen oknál fogva feltétlenül szükséges. Ilyen lehet például látványában zavaró hatású gazdasági tevékenységgel terhelt udvar. Tömör kerítést indokolhatja még a jelentős környezeti terhelés (por, zaj) csökkentésének az igénye. Tömör kerítés megengedhető ott, ahol ennek hagyománya van, ahol ez a jellemző.

Ezekben az esetekben általában kőből rakott a kerítés, s a tömör jellege ellenére természetes hatást kelt, s kedvező látványt a szépen rakott kő.

▼ Az utcaképe otthonosabb, kellemesebb látvány nyújt, ha a kertek is láthatóak.

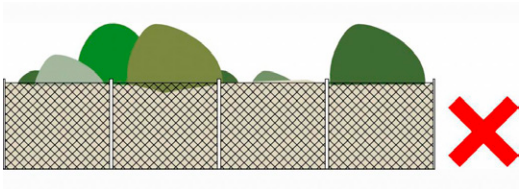

▼ Az áttört kerítés átszellőzést és átláthatóságot biztosít az utcán járók számára.

A nagyon magasra nőtt és tömör falat képező növényzet zavaró. A zöld-fal hatást legfeljebb a kerítés magasságáig, maximum két méterig lehet elviselni, egyébként nyomasztó hatású.

Ahogyan az épületek esetében, úgy a kerítésekre is igaz az, hogy jó, ha kialakításukban, anyaghasználatukban alkalmazkodnak a már kialakult utcaképhez. Nem szerencsések itt sem a hivalkodó vagy extrém megoldások.

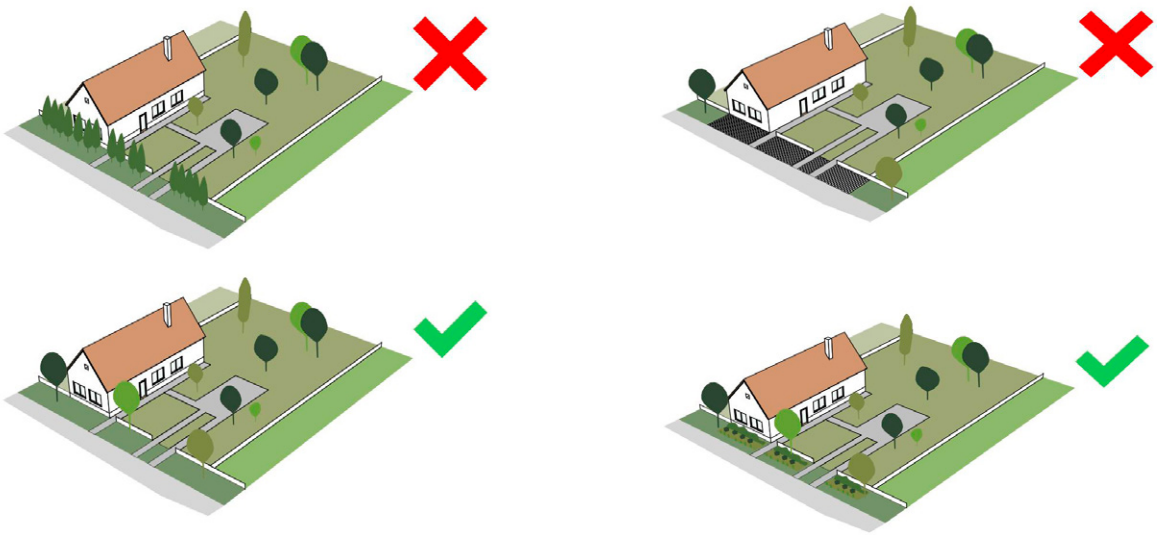

▲ Ne ültessünk közvetlen a házunk elé olyan sűrűre és nagyra növő növényeket, melyek eltakarják a házunk látványát.

▲ Ne burkoljuk le a házunk előtti területsávot telekszélességben, mivel szükség lehet a kertünk részleges takarására, a látvány zöld növényekkel való gazdagítására.

Nagyon bántó az utcaképben, ha az elektromos és hírközlési légvezetékek pókháló-szerűen beszövik az eget. Törekedjünk épületeink közműcsatlakozását a földfelszín alatt kiépíteni, akkor is, ha még az utcában felszínen van kiépülve az elosztó vezeték. Közműhálózati légvezeték nélkül megtisztul az utcakép. Nyugodt és átlátható képet nyújt az utca tartóoszlop-mentes és légvezeték nélkül.

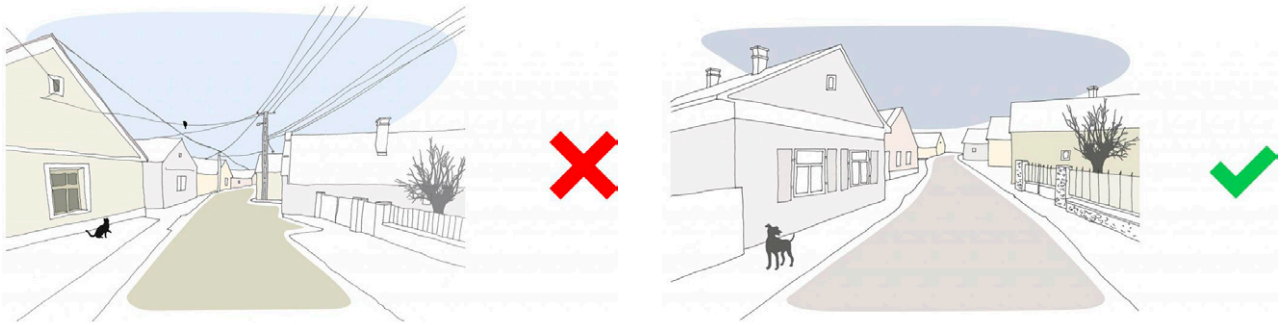

JÓ PÉLDÁK ÉPÜLETEKRE, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEKRE

6

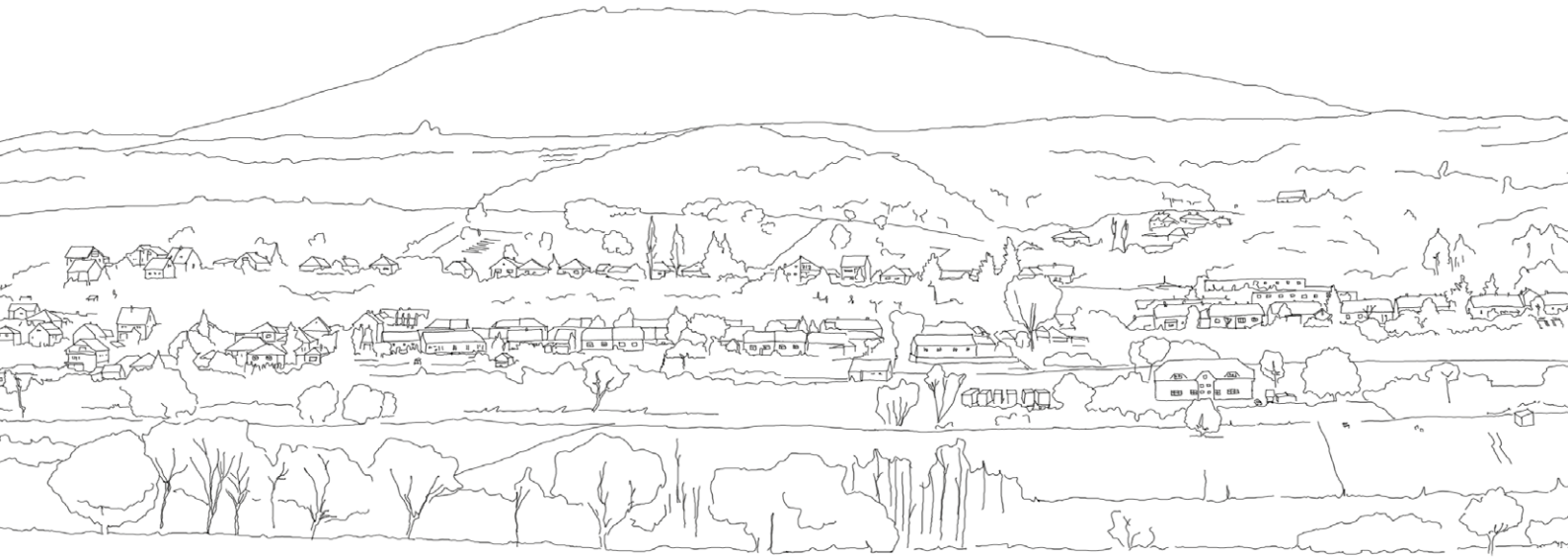

HÁZAK, A HOMLOKZAT ÉS A TÖMEG FORMÁLÁS

Annavölgy lakóépületei a múlt század derekáig többnyire akció szerűen, a bányászat igényei szerint telepítve, különböző időszakban jöttek létre. Az épületek egyszerű tömegformálásúak, jellemzőek a csoportos, egy ütemben felépült többlakásos lakóépületek. A régi kolónia épületek jellemzője: egyenes gerincű, magastetős oromfalas, vagy kontyolt tetőzet, cserép, vagy pala fedés, díszítés mentes vakolt falfelületek, cementes lábazat. Az újabb építésűek természetesen ettől eltérnek, más tetőformával, tömegképzéssel készülnek, s alkalmazzák a mai burkoló és faszerkezetű kiegészítő elemeket az épületeken.

Jó példákat elsősorban az egyedi családiházas épületekre tartalmaz a kézi könyv. Mintaként szolgálhatnak a bemutatott házak az erdőalji telkek beépüléséhez, vagy az északi közigazgatási határ mentén (Tokoddal szomszédosan) elhelyezkedő eddig be nem épült lakóterületek kialakításához. Akkor lesz kedvező az új beépítés látképe, ha az épületekre jellemző lesz a nyugodt, letisztult tömegarány és tetőformálás, valamint a mérsékelten díszes és visszafogottan színezett homlokzatképzés.

Megfér-e a régi és az új stílusú épület együtt, egy utcában? Ha a tetőformában, a színekben és az anyaghasználatban harmonizálnak, ha a visszafogottan használjuk az építészeti elemeket, akkor azt mondhatjuk igen, nem kizárt, hogy régi épületek között is jól mutasson egy új, korszerű szerkezetekkel létrehozott, vagy más stílusú épület.

▸ Balaton-felvidéki családiház (Gortva A., Gorva P., Tompos Zs., Pusztai A.)

◂▸ Lakóház (Földes L. Balogh Cs.)

◄ ▲ ▼ Annavölgyön található figyelemre méltó új épületek.

PÉLDÁK AZ ORSZÁG MÁS TERÜLETEIN MEGÉPÜLT MINTAÉRTÉKŰ KÖZÖSSÉGI ÉS LAKÓÉPÜLETEKRE

Az egyszerű tömegű épületek a népi építészetből vett csűrökre, pajtákra emlékeztető elemekkel épültek. Fa, natur tégla és égetett cserép az anyagválaszték, és mennyire kellemes a látványa színben, tömegarányban.

◄ ► Közösségi ház bővítése (Balázs Mihály)

Az épület tömegével, oromfalával és népies elemeivel a paraszti építészetet idézi, de az épület vaskos méretű oszlopai és nagy méretei mutatják a közösségi rendeltetést. Az udvari homlokzat a nyitott tornácok formájára épült, de az oszlopok köze nyílászárók kerültek.

A felhasznált anyagok fajtája csekély. A vakolt fehér homlokzaton túl egységes színűre pácolt fa anyagú szerkezetek, égetett agyag cserép héjalás és tégla anyagú falazat, valamint térburkolat adja meg az épület karakterét. Az egyszerű az nagyszerű.

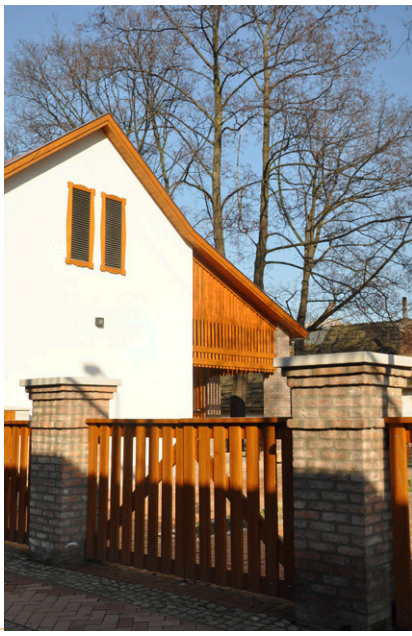

◄ ► Közösségi épület Pest megyében (Varga Csaba)

▶ Vincze L., Páczelt P. Balaton-felvidék, majorsági központ

Az épület faszerkezetei, fa nyílászárói és a kerítések fából készült elemei szerencsés, ha azonos színezést kapnak ez által az összetartozást hangsúlyozva, s a harmóniát az épület és kertje között megteremtve.

Szomszédos települések új beépítésű utcáiban is érdemes sétát tenni, mikor új beépítéshez keresünk mintákat. A hasonló terepadottságokkal és hasonló településtörténettel rendelkező szomszédos településen épült újabb házak segíthetnek elképzeléseink megfogalmazásához.

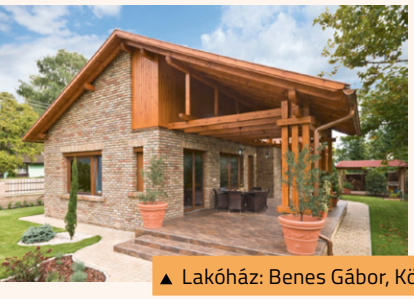

▲ Lakóház: Benes Gábor, Kövér Zoltán és Beda Orsolya

▲ Gelencsér Attila

▲ Gelencsér Attila

Megfér-e a régi és az új stílusú épület együtt, egy utcában? Ha a tetőformában, a színekben és az anyaghasználatban harmonizálnak, ha a visszafogottan használjuk az építészeti elemeket, akkor azt mondhatjuk igen, nem kizárt, hogy régi épületek között is jól mutasson egy új, korszerű szerkezetekkel létrehozott, vagy más stílusú épület.

Annavölgy táji adottsági megengednék a kissé extrém, a szokásostól eltérő küllemű, de a természettől mégsem idegen épület létesítését is.

A táj, a természet és a ház kapcsolatában a természet iránti alázat dicséretes megoldásokat eredményez.

A nagy alapterületű, vagy többlakásos lakóház is tud illeszkedni a hagyományos beépítésű lakóterületekhez.

▲ Nyugat-Magyarország Hideg-ház (Béres Attila)

▲ Családiház , Őrfi József

◂▸ Az év homlokzata 2016 (Dankó Kristóf)

Példa arra, hogy a hagyományos utcaképbe, a hagyományos építésű formavilágba miként lehet beilleszkedni egy teljesen új és modern eszközrendszerrel tervezett házzal.

◂▸ 2017-ben az „Év háza”
Dénes Gy. Balatonhenye

A lepusztult, értékeit vesztett és többször átalakított épület felújítása. Az eredeti alaprajzi méreteket csupán egy verandával bővítették. Az épület népies elemeit megtartották, ugyanakkor a kor igényeit is kielégítve korszerű építészeti megoldásokkal felújított épület.

◂▸ Pilisi vályogház bővítése Csóka Balázs terve

A bemutatott lakóház hagyományos épület bővítése. A bővítés alkalmazkodott az épület eredeti arányaihoz, a tetőablakok nem bontják meg a tető egységét, mivel összefogva jelennek meg az épületen tetőkiemeléssel. Harmonikus a házon, a nyílászárók a kerítés színének és az anyaghasználatának megválasztása.

A homlokzatképzésben az anyaghasználat kiemelten fontos szereppel bír, a ház arculatának meghatározásában.

Szép és izgalmas képet adnak a vakolatlan felületek is. Ebben az esetben még fokozottabb figyelmet kell fordítani a jó minőségű építőanyagra és az anyag által megkívánt technológia kivitelezésére.

ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEKRE VONATKOZÓ JAVASLATOK

Hagyományos értelemben vett településközpontja, vagy kialakult hagyományos építési formákat őrző utcaképe nincsen Annavölgynek. Egy-egy régi karaktert őrző épülettömeg, vagy még ki nem cserélt eredeti nyílászáró utal a település rövid történelmi múltjára.

A meglévő, korai telepített, többnyire ikerházas épületek bővítése korlátozott. Felújításuk során tekintettel kell lenni arra, hogy többnyire egységes koncepció alapján hozták létre a telepet, s ezt küllemükben is jó ha őrzik az egyes épületek. A felújítások során az anyaghasználat nem tudja (esetenként nem is akarja) követni a hagyományosat, például a kőlábazatos épületeket felújításuk során hőszigeteléssel látják el, melynek következtében a lábazat síkja és a homlokzati sík egymáshoz képest fordítva jelenik meg, vagyis a homlokzati sík ugrik a lábazati sík elé. Ez által megváltozik az épület karaktere, eltűnik egy nemesebb anyag a kő és megjelenik a műanyag lábazati vakolat, de ez a tartósságot és a megújítás tudatát közvetíti.

A vakolt felületeken különféle díszítő burkolatokat is előszeretettel alkalmaznak a homlokzati felújításkor. Nem javasolt a homlokzatok céltalan díszítése, a homlokzati felületek különféle burkolattal való ellátása, ha nem tudjuk annak praktikus indokát, vagy, ha az nincsen összhangban a ház eredeti arculatával.

A hagyományos építészetben az épületek vakolt homlokzati felületeinek és a természetes kővel, vagy a fagyálló téglával való burkolásának vegyítésére – olykor az építőanyag váltásra – az állékonyság biztosítása, a fagy, vagy a mechanikai sérülés elleni védelem adott logikus magyarázatot. Ezen indokok hiánya, vagy ezek félreértése adja olykor a felesleges és céltalannak tűnő díszítést egyes épületen, ez által a disszonancia érzését keltve a látványban.

A homlokzatok színválasztása során is harmóniára kell törekedni, a szomszédokéhoz hasonló árnyalatot célszerű választani.

Egyes esetekben a telepszerűen épített épületek egyhangúságát megtöri, ha a házakat eltérő, vidám, színes festéssel látják el, vagy a homlokzaton belül több féle színhasználattal tagolják az épületet

SZÍNEZÉS, ANYAGHASZNÁLAT MINTÁI

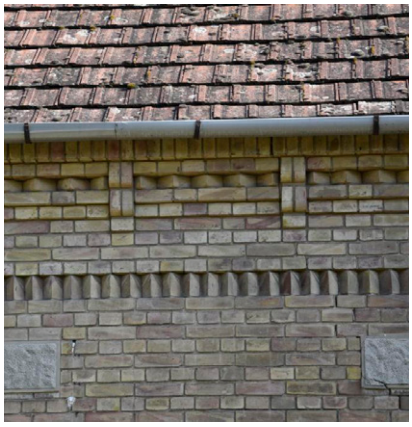

ELŐTETŐK, TORNÁCOK

A külső fedett szabadtér árnyékvető a nyári hónapokban, de védelmi rendeltetésű esőben, hóban. Szükséges az előtetők, a teraszok fedését, az épülethez való szerves kapcsolatát már az épület tervezésekor elgondolni, s a ház építésével együtt kialakítani. Meglévő épületek esetében az utólagos előtetők, fedett teraszok kiképzése mindig nagyobb feladatot jelent, mint eleve a ház részeként megtervezni azt.

Nem csak a hagyományos építészeti eszközökkel lehet pergolát, előtetőt képezni Annavölgy épületeihez. A modern építészeti formáláshoz is lehet ízléses, házat díszítő és praktikus megoldásokat alkalmazni.

Különféle pergolák, lugasok építésével és azok növényzettel való befuttatásával összeillesztjük a mesterséges, emberkéz alkotta formákat a természetessel. A kúszónövények árnyékoló hatása a nyári melegben fokozza komfortérzetünket, és ha sűrű, nagy levelű növényt alkalmazunk, enyhébb csapadék ellen egy időre az esőt is képes felfogni.

AJTÓK, ABLAKOK, ÁRNYÉKOLÓK

Az épület homlokzata a ház arca, a nyílászárók kialakítása nagyban hozzájárul az épület összképéhez. A tetősíkból túlzottan kiemelkedő felépítmények kerülendőek. Tetőablakok esetében javasolt a tetősíkban fekvő ablakok beépítése. A hagyományos fa nyílászárók műanyagra cserélése a ház megjelenését jelentős mértékben átalakítja. Új épületek esetében egyre nagyobb szerepet kapnak a nagyméretű és változó arányú üvegfelületek.

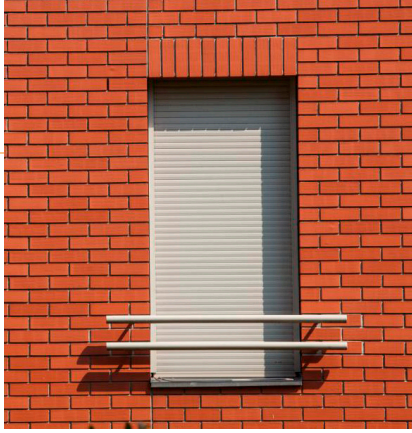

A hagyományoshoz hasonlóan az új épületek nyílásainak összehangolt, olykor a homlokzaton sajátos ritmust eredményező alkalmazása, megfelelő mérete és aránya a településképben kedvező hatást eredményez.

Új épületen alkalmazott hagyományosnak tűnő ablaknyílás, vagy régi épület hagyományos ablaknyílásában elhelyezett új ablak, ha gondos a tervezés igen impozáns hatást kelthet. Használjuk bátran új épületeinken a harmonikusan összeillesztett anyagokat, színeket a homlokzatok és a nyílászárók kialakításakor.

Egyre jobban divat és kedvelt árnyékoló az épületeken a zsalugáter. Ennek eredete Németországból való. A zsalugáteres (német eredete: schalluugader) ablak a polgárosodás jeleként kisnemesi, városi polgári körökből került a gazdag parasztság révén falura. A szépen kialakított zsalugáter vagy ablaktábla az épület dísze is lehet.

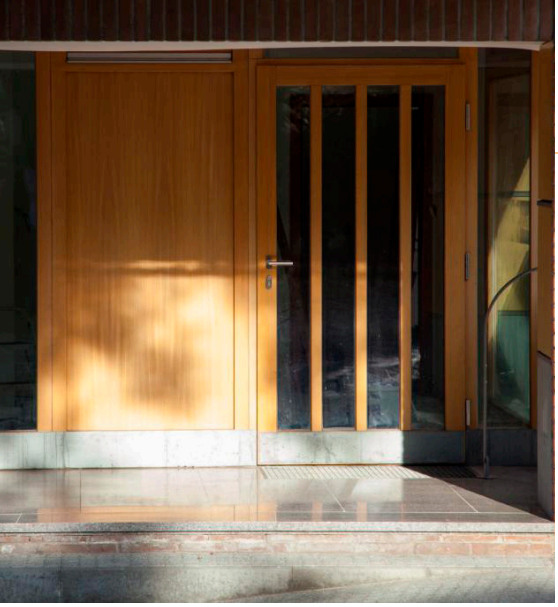

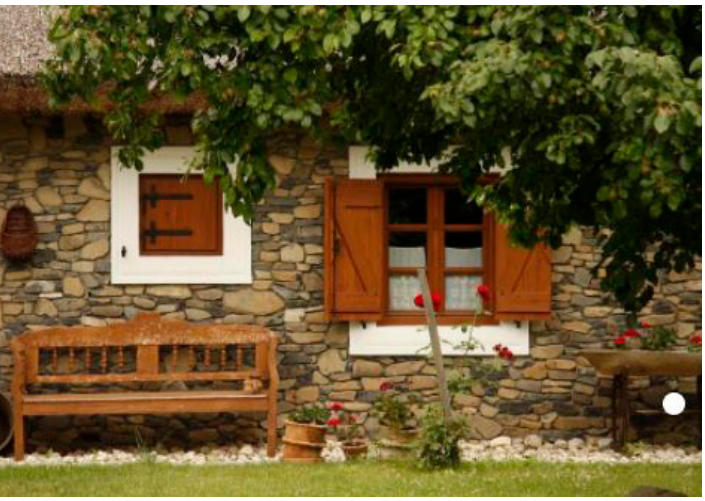

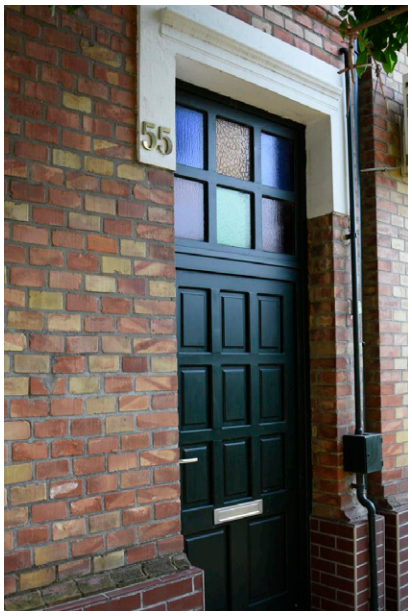
55

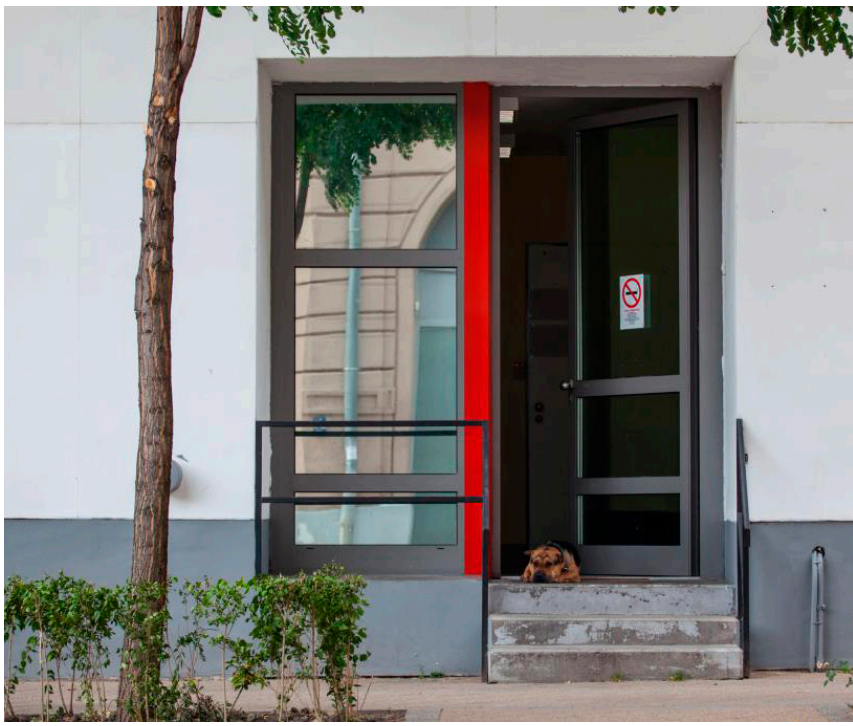

JÓ PÉLDÁK KERTEKRE, ZÖLDFELÜLETEKRE

7

KERÍTÉSEK, TÁMFALAK

Annavölgy lakóterületein változó méretűek az előkertek. Az Öreg-kolóniák esetében többnyire előkerttel épültek a házak, de ezek mérete változó. Az Újkolónia területén csak annak északi részén vannak előkert nélküli beépítésű lakótelkek. Az újabb telepítésű területekre kivétel nélkül az előkertes beépítés a jellemző. A változatos domborzati viszonyok jó rálátást biztosítanak a falu házaira és lakókertjeire is, így azok kialakítása is nagyban meghatározza a település képét. Különösen nagy hangsúlyt kell fektetni az előkert kialakítására, mivel a közterületről ez a kertrész látható leginkább, és hazaérkezésünkkor minket is ez fogad. Egy változatos szín- és formavilágú, virágokkal, évelőkkel és kisebb cserjékkel ízlésesen beültetett kertrész igen vonzó látványt nyújt. A kisebb előkertbe alacsonyabb növésű lombhullató fákat és bokrokat telepítsünk, amelyek nem takarják el épületünk homlokzatát.

Mivel az előkert általában egy szűk terület a ház és a kerítés között, ezért növényzete, kialakítása erősen befolyásolja az utcaképet, a ház megjelenését, vagy éppen meg nem jelenését az utcában. Bármennyire is szép növényzetet ültetünk az előkertekbe, sőt a kerítésen kívülre is, ha teljesen elfedik az épületek látványát. Ilyenkor arctalanok lesznek az utcák, nem érezzük, hogy házak között vagyunk, csak a változó szépségű kerítéseket és a gazdagon telepített növényzetet észleljük. Ezért ahol van ott nagyon fontos településképi szempontból az előkert kialakításának módja, összehangoltsága.

A kerítések a köz- és magánterület határán helyezkednek el, meghatározó elemei egy-egy utcaképnek. Ha például egy szűk utcát magas, tömör kerítések határolnak, az nyomasztóan hat a járókelőkre, úgy érezhetik magukat, mint egy labirintusban. Ugyanez elmondható a nagyméretű sövények telepítésekor is. Az utca és az épületek hangulatához illeszkedve célszerű kiválasztani a kerítés magasságát, színét, anyaghasználatát és formáját. Előnyös lehet a helyi, természetes építőanyagok használata, valamint ha egy-egy utcában egyedi arculati jellemzők jönnek létre.

A közterületek felől gyakran csak a kerítések és a kapuk jelzik, hogy milyen stílusú, milyen karakterű lehet az épület mögötte. Olykor régi felújításra váró háznál is új kapu, vagy kerítés épül, más arculatot mutatva kifelé, mint ami bent az udvaron létezik. Az utcán járó ember gyakorta nem is látja a házakat, a kerítések, a dús növényzet mögött megbúvó magánterületet.

A tömör kerítések kivételes esetben javasolandók, hiszen elfordulást jelez a közösségtől, befelé forduló, zárkózott lakókat sejtet.

Annavölgyön gyakori a szabadon álló beépítési mód, emiatt nagyon fontos, hogy milyen kerítéseket láthatunk a közterület és a magántelek határvonalán. Számos utcában utcafrontra épültek a házak. Utcavonalon álló házak esetében a kapuk és a telekszélesség függvényében a kerítések jelennek meg a házak homlokzatai között.

A kerítések jellemzően áttört kialakításúak. Sok szép példát láthatunk a településen minőségi és esztétikus kerítések kialakítására. Ezek anyagaikban és formaképzésükben is változatosságot mutatnak. Gyakoriak a lábazatos, hézagosan lécezett vagy fém kerítések, de a növényekkel történő határképzés is ízléses látványelemeket eredményezhet. Bármelyik változat mellett döntünk is, fontos a szomszédokhoz és a saját épületünkhöz való harmonikus illeszkedés.

A kerítések olyan mozgalmas domborzatú településen, mint Annavölgy gyakran a támfalépítéssel együtt jelentkezik, s a kerítés egyben maga a támfal.

Ma már ritkán használt, de javasolható tömör kerítés anyaga a vessző is lehet. A vesszőből font kerítések bár nem olyan tartósak, mint a kőfalak, időnként fel kell újítani, mint minden természetes anyagból készült elemet, de mégis javasolhatóak a természetvédők és kedvelők kertjébe.

Kedvező, ha a kerítés sövényből készül, faoszlopokkal, láthatatlan drótháló val.

Mintaértékű kerítés és kapu kialakítás. Az alacsony kerítés falazott lábazatát és oszlopait vastag terméskőlapokkal burkolták, így megmaradt a kő nehézkes, tömbszerű megjelenése. A tömör részek között egyszerű lécekből készült betétek vannak. Jó példa arra, hogy a kert intimebb részeinek eltakarásához nem feltétlenül szükséges magas tömör kerítést építeni, megoldható növényzettel is. A kapu kissé hátrahúzott síkja a kerítésvonaltól lehetővé teszi, hogy biztonságosan lehessen kihajtani a gépkocsival a szűk utcában is.

A kemény mészkőből rakott sziklafal, évelőkkel és örökzöldekkel beültetve természetes és stabil, masszív megoldás a telek szintjeinek átvezetésére, vagy a görgeteg kőből rakott támfal kötőanyaggal kellemes látványt eredményez.

Kevésbé lejtős terepen a száraz kőből rakott támfal, vagy a faoszlopokból képzett tereptámasz is biztosíthat kedvező és tájba illő kialakítást, ha teraszos kiképzéssel készül. A szintkülönbségek leküzdésére betontámfalakat, beton elemeket csak akkor használjunk, ha azt a magasság-különbség, vagy a rendelkezésre álló szűk hely feltétlenül megkívánja. Egyéb esetben igyekezzünk lépcsőzetesen, teraszosan, természetes kőből, vagy fából kialakítani a szükséges kerti támfalakat.

KÖZTERÜLETEK, UTCÁK, TEREK

Annavölgy vonzó természeti környezetben fekszik, ahol a fennmaradt táji és természeti értékek, az értékes élőhelyek megőrzése és jó állapotban tartása kulcsfontosságú. Odafigyelést igényel, de kívánatos a tájkép szempontból, ha a fennmaradt, őshonos faállományt megőrizzük, illetve kiegészítjük ahhoz illeszkedő, tájjellegű növényzet ültetésével. Egy-egy nagyméretű lombkorona vagy növénycsoport jótékony hatást gyakorol a környék mikroklímájára, árnyékoló hatásukkal biztosítani tudják a lakók védelmét, javítva a zöldfelületek vízháztartását is. A vízfolyások mentén kialakuló dús növényzet, mint speciális élőhely, értékes zöldfolyosó és nem utolsósorban vonzó tájképi elem megőrzése különösen fontos.

A közterületek biztosítják a településen a magán területek közötti közlekedési útvonalat, a közművek is ezen a sávon futnak, illetve tereivel és közkertjeivel/parkjaival a közösségi élet kiemelten fontos színhelyei. A közterületeket bárki bármikor használhatja, a közterületek minőségi kialakítása ezért nagyban hozzájárul ahhoz, hogy otthonosnak érezzük a környezetünket. A közterületek megjelenés, minősége nagyban meghatározza az adott település karakterét, arculatát, a látogatók, a kirándulók számára mély benyomást keltve.

A közterületi fasorok kiemelik a meghatározó útvonalakat, lombkoronájukkal árnyékolnak, felfogják a port és tisztítják a levegőt. A fafajok kiválasztásánál és telepítésüknél vegyük figyelembe annak ellenálló képességét, a kifejlett növény méretét és formáját. A közlekedésbiztonsági szempontok mellett az utcában elhelyezett infrastruktúra és közmű elemekre is legyünk tekintettel, hiszen a felsővezetékek miatt megcsonkolt növények nem nyújtanak olyan szép látványt, de gondoskodni kell arról is, hogy a fa gyökerei számára is megfelelő nagyságú, közművektől mentes terület álljon rendelkezésre. Légvezetékekkel „terhelt" közterületen tehát alacsonyabb, kisebb lombkoronát növelő fák vagy cserjék telepítése javasolt.

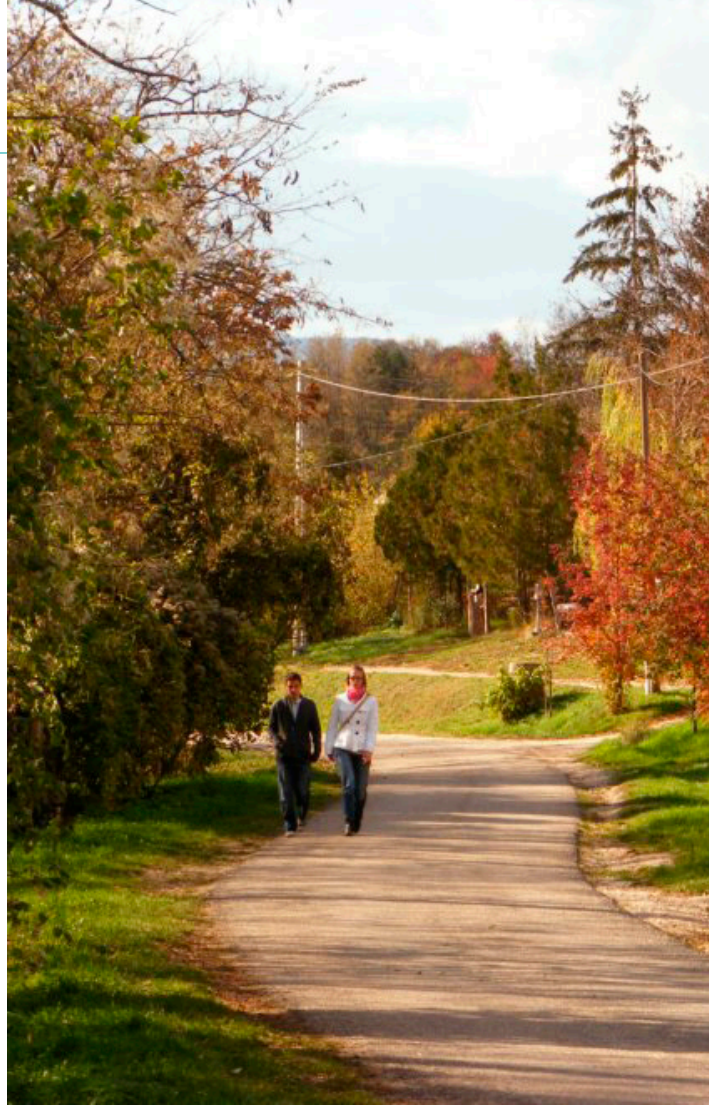

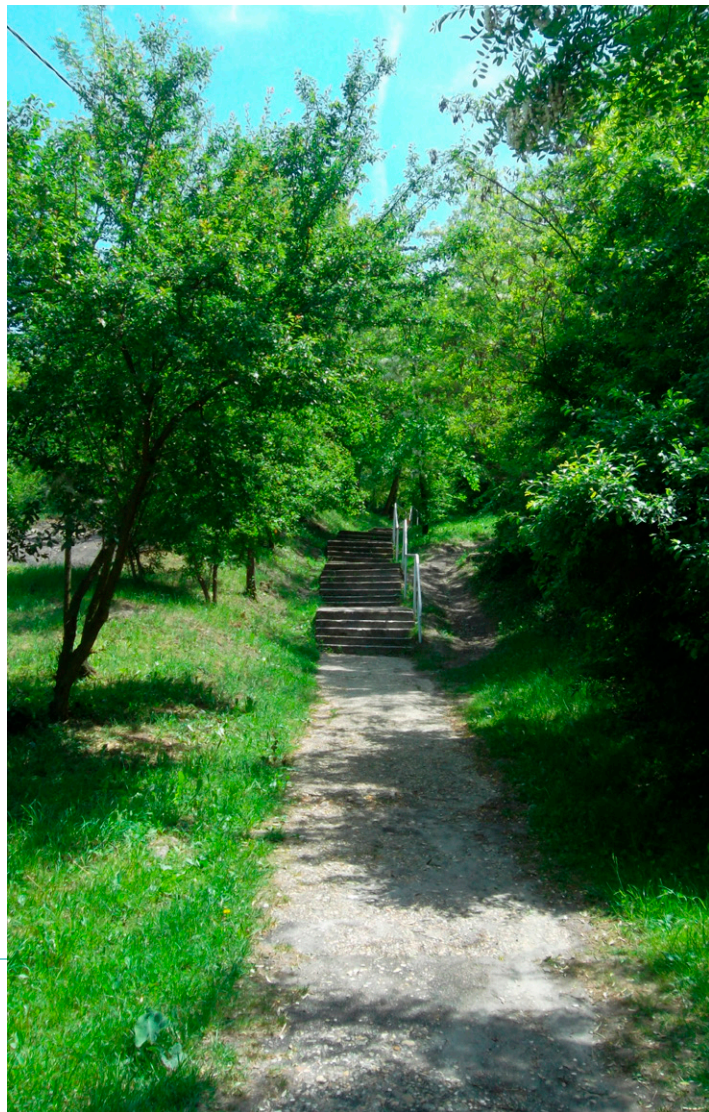

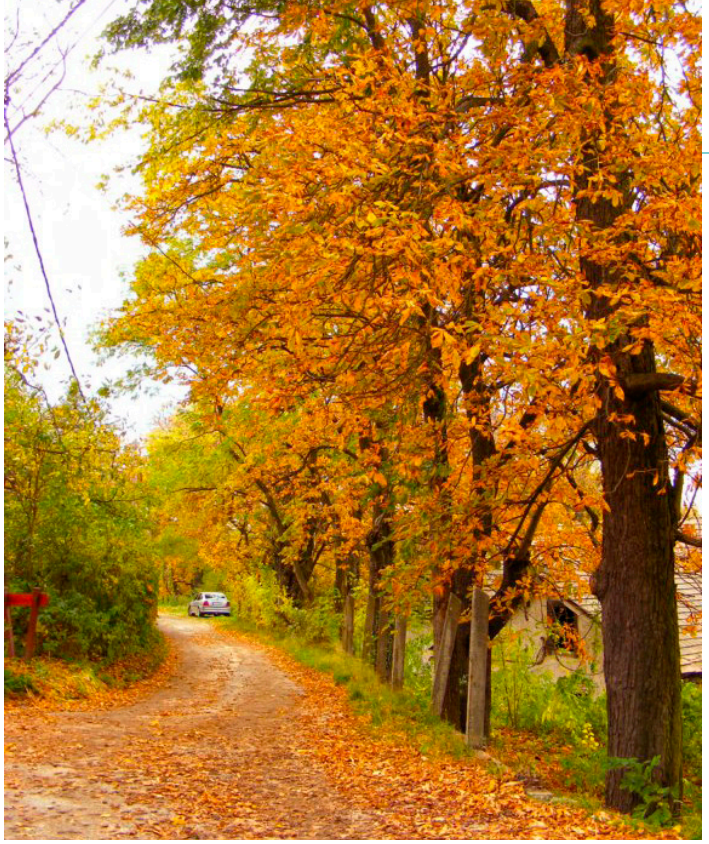

A lakosok által ötletszerűen házuk elé ültetett növények sokfélesége rendezetlen utcaképet eredményez. Törekedni kell az egységes fajú és korú, táji adottságoknak megfelelő, honos fafajták telepítésére, lehetőleg az utcák mindkét oldalán. Kerülni kell az agresszíven terjedő, ún. inváziós, továbbá az allergén, vagy egyéb szempontból zavaró hatású (pl. szemetelő) fajokat. A belterületen jellemző az akácfa tömeges telepítése, ami tájidegen növény, amely hosszú távon őshonos fajokra cserélendő.

Annavölgyön a közterületek jelentős része komoly szintkülönbségek áthidalására szolgál. A rézsűk zöldfelületeit könnyen karbantartható cserjékkel, évelőkkel javasolt betelepíteni, amelyek a dekoratív megjelenés mellett erózió ellen is védelmet nyújtanak.

A községben több olyan teresedés, közösségi zöldfelület található, amely díszítő, kondicionáló hatása mellett rekreációs lehetőségeket is biztosítanak a lakosság és az erre kirándulók számára. Az emlékparkok egyben a rekreációs tevékenység helyszínei is. A település kiemelt zöldterületein kerültek elhelyezésre a bányászemlékművek, valamint egyéb neves események emlékezésre alkalmat adó kőtáblái, műtárgyai. A Fő tér, az Erkel Ferenc tér pihenés, játék és sport céljára is felszerelt zöldterületek, a közösségi élet fontos színterei. Fontos hogy ezek a közterületek egységes stílusban, helyi karaktert, arculatot eredményező berendezési tárgyakkal legyenek kialakítva, mind a formavilágú, mind a szín és anyaghasználatát tekintve.

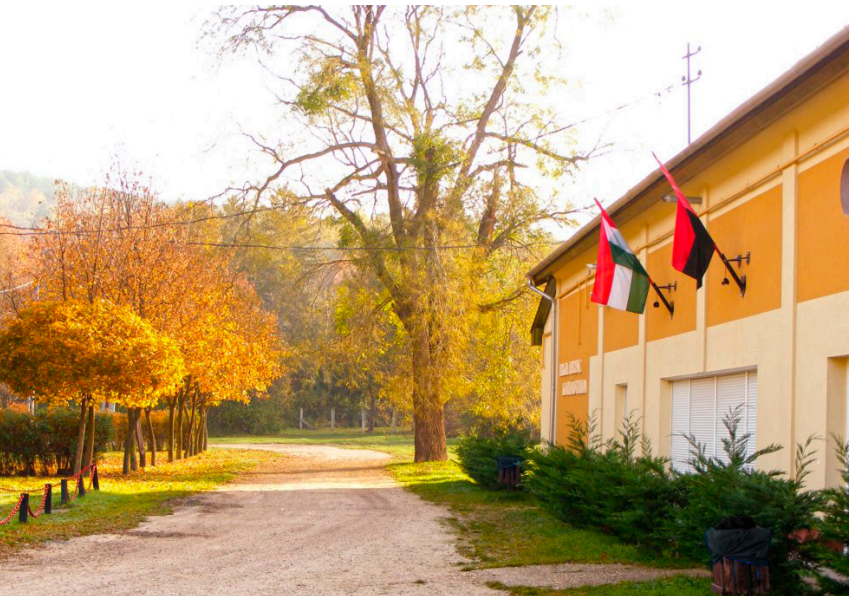

A közterületek igen változatos képet mutatnak. Előfordulnak széles, fasorokkal és egyéb zöldfelületekkel beültetett utcák. Az ÚjKolónia területén belül láthatunk keskeny, szinte teljes területén burkolattal ellátott közterületet is. A közösségi tereken jellemző a kifejlett, nagyméretű növényállomány.

A közterületek rendezettségét több tényező befolyásolja: annak gondozottsága, megfelelő szélessége, növényzettel való ellátottsága, a vízelvezetés megoldása, a járdák állapota, a kerítések kialakítása, mindmind meghatározói a lakókörnyezet hangulatának. Ha telkenként vált a járdaburkolat, a behajtó kiépítésének jellege, ha telkenként más a növényzet, akkor tehetünk bármit a telken belül, hogy illeszkedjünk a környezetünkhöz, nem lesz az egységes és harmonikus az utcakép.

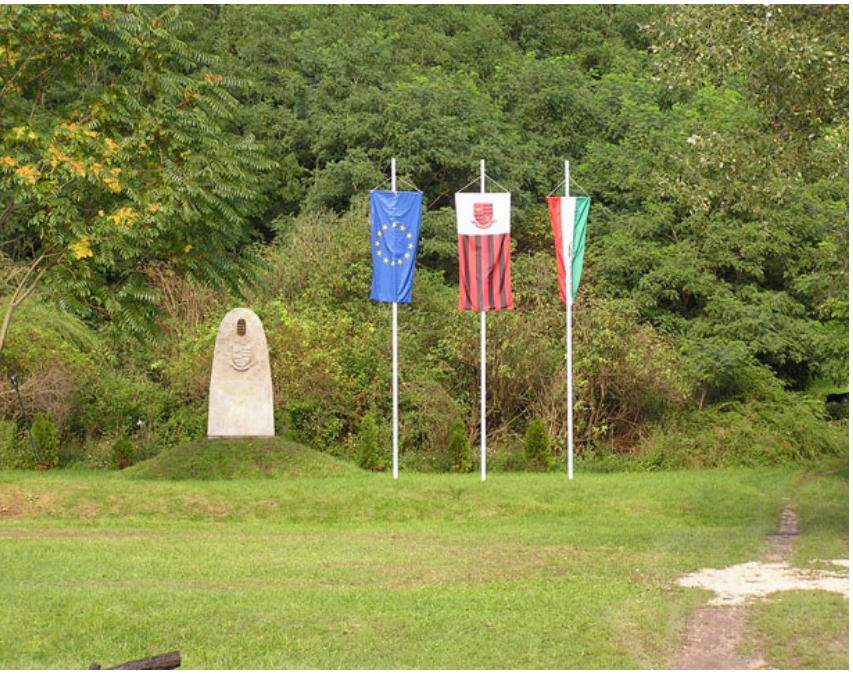

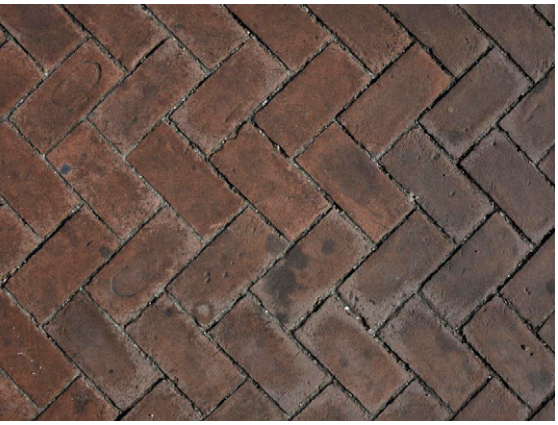

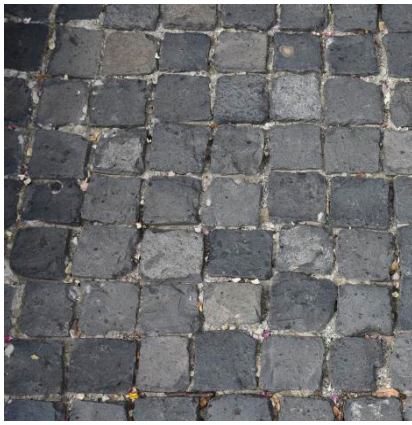

A közterületeken a burkolatokat is körültekintően kell kiválasztani, hiszen ez is nagyban befolyásolja az utcák arculatát. A járdaburkolatokat, sőt a rendkívül keskeny utcákban a gépkocsi-forgalmat lebonyolító útburkolatokat is a természetes alapú és elemes burkoló anyagokból kívánatos kiépíteni. Az elemes térburkolatok az esztétikai előnyük mellett környezeti szempontból is kedvezőbbek: elősegítik a csapadékvizek beszivárgását is a talajba, a talajszellőzését.

MELLÉKÉPÜLETEK, MAGÁNKERTEK

Részletképzés teszi a házat mívessé, az építő, a tervező gondosságára utal, az építtető igényességét bizonyítja. A kerti építmények, melléképületek esetében is igaz az a kijelentés, hogy a hagyományos és az új megfér egymás mellett, ha színben és anyagban a harmóniára törekszünk. A kerti építményeket igyekezzünk a főépület stílusához illeszkedve kialakítani, használjunk természetes anyagokat. A járófelületek is jobban harmonizálnak a zöld környezettel, ha természetes anyagokból készülnek. A kerti járdák, utak vagy a támfalak anyagául válasszunk a környéken bányászott terméskövet, de jó lehetőségek rejlenek a tégla vagy különböző faanyagok alkalmazásában is. Minél kisebb felületet burkoljunk le, összefüggő, jól fenntartható zöldfelületeket kialakítva. A nagyméretű falfelületeket bátran futtassuk be növénnyel.

A kert elrendezését, különböző funkcióit is érdemes előre megtervezni vagy megterveztetni. A házunkon belül sem közömbös, hogy melyik helyiség milyen funkciókat lát el, és ezek egymáshoz képest hogyan helyezkednek el. Ugyanígy a kerten belül is előre kell döntenünk, hogy milyen tevékenységeket hol szeretnénk végezni, az adott kertrészt pihenés, játék, sport céljára vagy éppen veteményes kialakításra szánjuk. A kert és az épület viszonya is meghatározó, nem mindegy például, hogy a nappaliból kitekintve milyen látvány tárul elénk. Ezeket a szempontokat végiggondolva alakíthatjuk ki kertünkben az ideális tereket és látványelemeket a megfelelő anyaghasználattal és odaillő növényfajok alkalmazásával. Azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy milyen intenzíven kívánjuk fenntartani kertünket, mivel ha kevés időt tudunk rá fordítani, célszerűbb igénytelenebb, kevesebb törődést igénylő növényfajtákat pl. nyírást nem igénylő gyeppótló évelőket telepíteni nagy felületen.

Mivel a közterületről ez a kertrész látható leginkább, és hazaérkezésünkkor minket is ez fogad, különös hangsúlyt fordítsunk az előkert kialakítására. Egy változatos szín- és formavilágú, virágokkal, évelőkkel és kisebb cserjékkel ízlésesen beültetett kertrész igen vonzó látványt nyújt. Ugyanakkor, ha a növényzet elfedi az épületek látványát, akkor arctalanok lesznek az utcák, nem érezzük, hogy házak között vagyunk, csak a kerítéseket és a növényzetet észleljük. Az előkertbe tehát alacsonyabb növésű lombhullató fákat és bokrokat telepítsünk.

Saját kertünkön belül is érdemes az őshonos növényfajtákat választani. Az építkezés megkezdésekor mérjük fel a meglévő állományt, és az arra érdemes, megfelelő fajú és jó egészségi állapotú egyedeket tartsuk meg, mivel egy fa kifejlődése hosszú évekig tartó, lassú folyamat. Törekedjünk a többszintes, gyepes-cserjés-fásszárú növényzet kialakítására. Részesítsük előnyben a falura és környező tájra jellemző növényállományt, az ültetés helyszíneihez illő habitussal. Bár az örökzöldek egész évben jó takarást biztosítanak, de alapvetően tájidegen fajok, túlzott alkalmazásuk disszonáns hatást eredményez a tájban, ezért csak mértékletesen alkalmazandók és a honos fajtákra célszerű szorítkozni.

Szűk udvarokban és domborzatát tekintve változatos terepalakulatokon mindig nagy gond a gépjárművek elhelyezése, tárolása. Ezért kényszerülnek a kerítések közelében, esetleg az elő-kertes házaknál már az előkertben biztosítani gépkocsi beállót. Kedvezőbb megoldás, ha az épület mellett, vagy a kapubejárattól nem messzire található hely és megoldás a járműelhelyezésre.

Annavölgyön tradicionális a ház-körüli kertészkedés, majdnem minden lakóépület körül kialakult kertészkedésre alkalmas telekrész. A magánkertekben szerencsére gyakori a haszonnövények termesztése, s nem a díszkertek szereznek maguknak kertészkedés. Szépen gondozott kiskerteket láthatunk veteményessel, a lakók fogyasztási cikkeik egy részét (elsősorban zöldségféléket és fűszernövényeket) megtermelik maguknak. Néhány esetben díszkertek kialakítását is megfigyelhetjük.

A kertek, parkok zöldfelületei üde foltjai a teleknek vagy a közterületeknek.

A kertek megpihenést biztosító, vagy társasági összejövetel befogadó helyszínei a teraszok. Ezért kialakításuk nagyon személyre szabott kell, hogy legyen, egyéni ízléssel megformált. Ezek látványa csak az esetben jelenik a településképben, ha rálátással rendelkezik a település több pontja. Annavölgy egyes településrészei ilyenek. Nem marad rejtve a kert, vagy az udvar sem a szemközti domboldalról. Ezt ellensúlyozza a nagyon gazdag növényzet, nagyméretű fák jelenléte a közterületeken és egyes magánkertekben, melyek a belátást, rálátást bizonyos mértékben korlátozzák, s oldják a látványt tájképben.

REKLÁMOK, CÉGÉREK, MŰSZAKI ÉPÍTMÉNYEK

8

REKLÁMHORDOZÓK

A reklámok és cégérek fontos alkotóelemei az utcaképnek a település arculati jellemzőinek. Ha nagyon zavaros és sok stílust képvisel, nem tölti be szerepét, a településképet pedig vizuálisan elszennyezi. Napjainkban nagy jelentőséggel bír az információközlés formája, stílusa.

Egy-egy településnek sajátos karaktert adhat az utcanév-táblák megjelenése, az információs eszközeinek rendszere, az üzletportálok és cégérek kialakításának módja. Sem a reklámok, sem a hirdető eszközök nem lehetnek „ad hoc"(alkalmi) kinézetűek, egyéni ízlések szerint alakíthatóak. Kívánatos megtervezni, s elvárásokat megfogalmazni arra nézve is hogy milyen formai jegyeket kell képviselniük egy-egy település, vagy településrész karakteréhez illő reklámeszközöknek és cégéreknek. Anyagban, színben harmonikusnak kell lenniük környezetükkel és egymással. Cégér, cégtábla elhelyezésekor az annak helyet adó épület stílusához is illeszkedni kell.

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK, EGYÉB MŰSZAKI BERENDEZÉSEK

Sajátos építményfajtának számítanak a többnyire épületnek nem minősülő, közlekedési, hírközlési, közmű-, energia- és vízellátási, illetve vízgazdálkodási, a bányászati, vagy honvédelmi tevékenységgel összefüggő sajátos technológiájú építmények, amelyekhez rendeltetésüknél fogva sajátos követelmények meghatározása szükséges. Ide sorolandók a különböző műszaki berendezések (pl. az antennák, adótornyok, közművezetékek tartóoszlopai, transzformátorok), amelyek többnyire közterülten jelennek meg, vagy olyan berendezések, melyek az épületekre, vagy egyéb tartószerkezetre szerelendők (pl. parabola antennák, kültéri hűtő-fűtő berendezések, klímaberendezések, napelemek, napkollektorok, vagy egyéb alternatív energiát hasznosító, (pl. szél-, víz, esetleg földenergiát hasznosító) berendezések.

Meg kell fontolni, hogy mennyi napelemet lehet egy épület tetőzetén elhelyezni annak veszélye nélkül, hogy az épület megjelenését ne befolyásolja hátrányosan. A napelemek egyéb gépészeti berendezések szerencsés, ha takarásba tudnak kerülni, hogy ne uralják le az épület építészeti megjelenését. Ha teljes takarásban nem is lehet elhelyezni egy-egy berendezést, legalább arra kell törekedni, hogy a közterületről legkevésbé lehessen észrevenni azt, ezért a mellékhomlokzatra kerüljön. A magastető síkjából kiálló, nem a tető hajlásszögét követő napelem, vagy napkollektor használata nem javasolható. Elsősorban a garázsok, teraszfedések, előtetők alkalmasak a napelemek elhelyezésére, s lehetőleg a tetősíkkal párhuzamos síkon elhelyezve. Napelemek sorban való elhelyezése ne fedje be a teljes tetőfelületet.

Ajánlások: általában az antennák, napelemek, napkollektorok szélgenerátorok utcafronti tetőfelületen kerülendők. A kémények jellemzően falazott szerkezettel készüljenek. Ha utólagos fémkémény készül, célszerű azt a tetőn kívül körbefalazva, vagy tartós anyagú építőlemezzel szerelt módon burkolással megoldani, vagy lehetőleg sötétszürke, vagy fekete védőcsővel burkoltan felvezetni a tetőre. A csillogó fémkémények alkalmazása csak rendkívüli

esetben sajátos építészeti arculatnál alkalmazható, a hagyományos építőanyagból készült épületek megjelenését jelentősen lerontja.

A parabolaantenna és a kültéri klímaberendezés megjelenése az épület homlokzatának fali sávjában nem szerencsés. Méretüknél fogva a főhomlokzaton idegen elemként jelennek meg, a homlokzatot elcsúfítják, esetleg értékes részleteit eltakarják. Ezért, ha lehet csak a tetőn, s annak is a nagyobb felülettel rendelkező részén helyezzük el a parabolaantennát, álcázva tetőeresz alá a klímadobozt, vagy legalább a nem közterület felől látható homlokzaton. Ha mindenképpen a közterület iránya felé kell állítani, vagy helyezni a berendezést, akkor kerüljük el az utca felőli főhomlokzatot, legfeljebb annak közelében helyezzük el.

A belterületek utcaképét leginkább zavaró látvány a villamos és hírközlési légvezetékek megjelenése az utcák hosszában és azokat lekeresztezően. Egy-egy utcában olykor megjelennek a középfeszültségű vezeték magas tartóoszlopai, a kisfeszültségű kisebb méretű tartóoszlopok, a hírközlési vezetékek oszlopai, a közvilágítás oszlopai, majd mindezt pókhálószerűen beszövő szabadvezetékek, a házakhoz történő bekötő vezetékek. (Azt szokták mondani, hogy a hó sem tud a földre érkezni annyira sok a vezeték az utca légterében, hogy azok felfogják.) Az említett látvány elkerülésére – sok más üzemeltetési, üzembiztonsági előnnyel járóan – a vezetékeket földben kívánatos elhelyezni. A földkábeles hálózat kiépítésére szolgálnak a járdák, amelyek alatt mindezek elvezethetőek. A házakhoz pedig a földben érkező vezetékek szintén alulról kerülnek bekötésre, ez által elkerülve a bekötő légvezetékeket. Ilyen módon az utcakép kedvezőbb lesz, s a kilátást nem csúfítják el a tartóoszlopok, az utcában keresztben-hosszában futó légvezetékek. Ha nincsen az utcában légvezeték, akkor az utcában a fák megnőhetnek, nem csonkolják azokat, illetve nagy lombkoronát növesztő fák telepíthetők.

Lakóterületeken, belterületeken az oszlopra helyezett új transzformátorokat (elektromos feszültség-átalakító berendezéseket) látványuk miatt nem lenne szabad elhelyezni, a meglévőket fokozatosan le kellene cserélni épített-házas transzformátor állomásokra, melyek a talajon álló és 1,5m-nél nem magasabb fémdobozok formájában jelennek meg jobb esetben a parkosított közterületek gépjárművel megközelíthető sarkán.

A távközlésben nélkülözhetetlen adótornyok telepítését amennyiben technikailag megoldható, célszerű a lehetséges környezeti feltételeknek leginkább megfelelő módon álcázva végezni. A szolgáltató antennákat belterületen magasabb épületek tetőszerkezetére illesztve is el lehet helyezni. Külterületen, vagy olyan helyeken, ahol nincsen megfelelő magasságú fogadó hely, ott a „Monopol tornyok", vagy acélrácsos tornyok építése jöhet szóba. Ilyenkor nagy hangsúlyt kell fektetni a tornyok külső megjelenésére.

▲ A képen látható tornyok: Színes textillel álcázott torony (30m), kilátóként megépített acélrácsos torony (50m), fatartóként épített monopol torony – ECOPOL (30m) fenyőfának álcázott monopolt torony (30m)

A természetes anyagok ez esetben is előnyben részesítendők, így a fa, mint építőelem használata javasolt. Hogyha fémszerkezetű torony létesítésére kerül sor, a lágyabb, íves formák alkalmazása ajánlott. Ha a környezeti adottságok lehetővé teszik, valamint kilátás-rálátás szempontjából is indokolt, kilátóval is kombinálható az adótorony. Annavölgy területén mivel településképi szempontból a teljes közigazgatási terület érzékeny, ennél fogva településképet meghatározó szereppel bír minden területrész, ezért nem javasolt az acélrácsból épített álcázás nélküli torony alkalmazása.

ENERGIAELLÁTÁS, HÍRKÖZLÉS, MŰSZAKI BERENDEZÉSEK

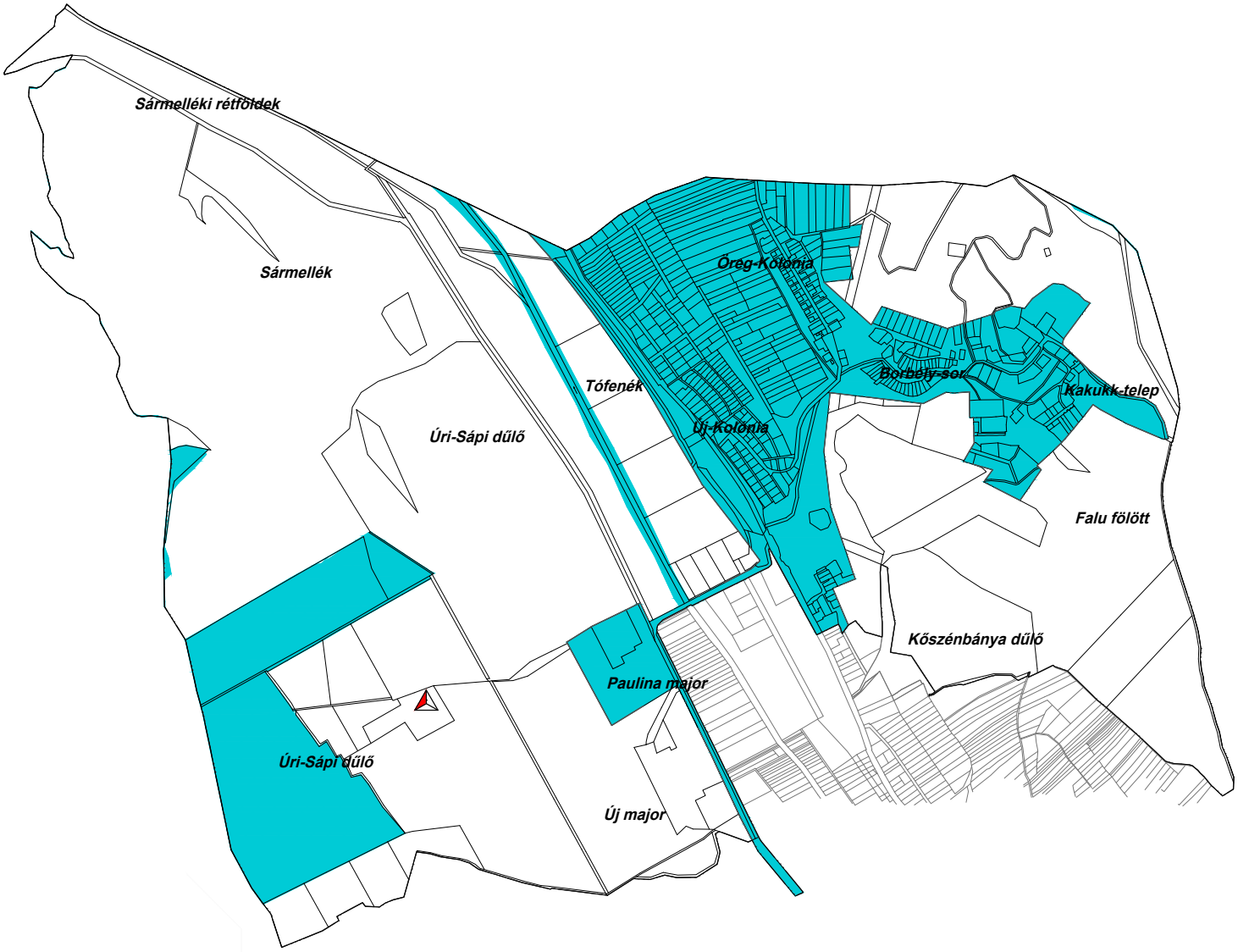

JELMAGYARÁZAT

Felszíni energiaellátási és elektronikus hírközlési sajátos építmények, műtárgyak és egyéb műszaki berendezések elhelyezésére nem alkalmas területek

Meglévő torony

IMPRESSZUM

Készült Annavölgy Község Önkormányzata megbízásából, a településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény kapcsán

Annavölgy Község Önkormányzata
Bánhidi József polgármester
2529 Annavölgy, Községháza köz 2.
honlap: www.annavölgy.hu
Önkormányzati kapcsolat:
email: annavolgy@invitel.hu
tel: +36-33-508-510

A kiadványt készítette:
PRO-TERRA Kft.
Kapcsolat:
email: proterra@proterra.hu
tel: +36-1-237-0059
Szerző: S. Vasi Ildikó megbízott főépítész
Szerzői munkatársak: Szilágyi Csilla, Tóthné Pocsok Katalin, Varga Márta
Borító és kiadvány grafikai tervezése: Sólymos Ágnes

Fotók szerzői:
PRO-TERRA Kft. (S. Vasi Ildikó, Szilágyi Csilla, Tóthné Pocsok Katalin, Varga Márta)

A kiadvány készítéséhez felhasznált irodalom, térképek és képek forrása:
Annavölgy Község Településrendezési eszközök
Balogh K. – Bárdos I.: Komárom-Esztergom megye településtörténeti kalauza 1993.
Ladányi András: Bányász vagyok, ki több nálam; Kollár Attila: Annavölgy bányászata;
Marek Viktor: A dorogi szénmedence településeinek története 1956 fényében – doktori értekezés;
http://www.juropnet.hu/; https://www.fentrol.hu/hu/; https://hu.wikipedia.org/ ; http://www.sulinet.hu/oroksegtar;
http://mapire.eu/hu/; https://www.fentrol.hu/hu/; https://www.google.hu/maps;
https://library.hungaricana.hu

A kiadvány a Lechner Tudásközpont Nonprofit Kft. ábra és fotógyűjteményének felhasználásával készült.
Az ábrák a Lechner Nonprofit Kft. tulajdonát képezik. Forrás: http://tak.lechnerkozpont.hu

A kiadvány a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXIV. törvény védelme alatt áll.

Annavölgy, 2017.
ANNAVÖLGY KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

„Nem tudhatom, hogy másnak e tájék mit jelent,

nekem szülőhazám itt e lángoktól ölelt

kis ország, messze ringó gyermekkorom világa.

Belőle nőttem én, mint fatörzsből gyönge ága

s remélem, testem is majd e földbe süpped el.

Itthon vagyok. S ha néha lábamhoz térdepel

egy-egy bokor, nevét is, virágát is tudom,

tudom, hogy merre mennek, kik mennek az úton,

s tudom, hogy mit jelenthet egy nyári alkonyon

a házfalakról csorgó, vöröslő fájdalom."

/Radnóti Miklós: Nem tudhatom/

MELLÉKLET